

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

**КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**Кваліфікаційна робота
бакалавра**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ**

Виконав: студент 4-го курсу, гр. 6.2810-пуа
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне
управління та адміністрування»
О.О. Голод

Керівник: доцент кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
к.н. з держуправління Кас'яненко Д.В.

Рецензент: завідувач кафедри філософії,
публічного управління та соціальної роботи,
професор, д.філос.н. Бутченко Т.І.

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри філософії, публічного
управління та соціальної роботи

_____ Т.І.Бутченко
« ____ » _____ 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ (СТУДЕНТЦІ)

_____ Голоду Олександр Олександровичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни

керівник роботи Кас'яненко Денис Валерійович, к. н. держуправління
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвердені наказом ЗНУ від «18» січня 2024 року № 77-с

2. Строк подання студентом роботи 6 червня 2024 року

3. Вихідні дані до роботи Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, Пр. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.; Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.; Теорія держави і права : підручник / Ю. А. Ведерніков та ін. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ., «Ліра ЛТД», 2015. 471 с.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Проаналізувати історію дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством. 2. Уточнити зміст основних понять дослідження: «державна», «державна влада», «суспільство», «взаємодія». 3. Визначити принципи та методи дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни. 4. Дослідити сутність взаємодії між органами державної влади та суспільством. 5. Висвітлити історичне становлення засадничих впливів у взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни. 6. Охарактеризувати

загальну динаміку актуальних механізмів взаємодії між органами державної влади та суспільством. 7. Проаналізувати сучасний стан взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні. 8. Визначити основні шляхи з оптимізації моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2024	02.02.2024
Розділ 2	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2024	11.03.2024
Розділ 3	Кас'яненко Д.В., доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2024	03.04.2024

7. Дата видачі завдання 18 січня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2023	виконано
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2024	виконано
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2024	виконано
4.	I розділ	Лютий – березень 2024	виконано
5.	II розділ	Березень – квітень 2024	виконано
6.	III розділ	Квітень – травень 2024	виконано
7.	Систематизація висновків	Травень 2024	виконано
8.	Нормоконтроль	Травень 2024	виконано

Студент _____ О.О. Голод

Керівник роботи _____ Д.В. Кас'яненко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О.В. Заїка

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 70 сторінок та 63 позиції у списку літератури.

ДЕРЖАВА, ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, СУСПІЛЬСТВО, ВЗАЄМОДІЯ.

Мета дослідження: проаналізувати дійсні та історично сформовані системні механізми взаємодії між органами державної влади та суспільством та визначити шляхи підвищення рівня її забезпечення в умовах війни.

Об'єкт дослідження: сучасний стан взаємодії між орг. держ. вл. та суспіл.

Предмет дослідження: загальні закономірності становлення, функціонування та безперервного забезпечення системи взаємодії між органами державної влади та суспільством.

Методи дослідження: сукупність видів аналізу, логічний синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, когнітивне моделювання, історичний метод.

Новизна дослідження: запропоновано новий підхід до покращення стану моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни на основі встановлених закономірностей.

Гіпотеза: шляхом створення стратегії покращення забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством можливо підвищити рівень ефективності функціонування держави в умовах війни в Україні.

Висновки: 1. Рольове призначення держави та суспільства як суб'єкта та об'єкта взаємодії визначається розподілом ресурсів влади, впливу та відповідальності, що у поєднанні з системою зв'язку та умовою існування в межах правового середовища утворює класифікацію моделей взаємодії.

2. Найбільшого значення стан взаємодії набуває під час переживання державою та суспільством кризових становищ - випробовувань на міцність.

3. Знецінення меж контролю та обмеження свободи призвело до зменшення впливовості та можливостей здійснення влади суспільством у взаємодії з органами державної влади в умовах війни.

SUMMARY

The qualifying work consists of 70 pages, 63 items in the list of references.

STATE, PUBLIC AUTHORITIES, SOCIETY, INTERACTION.

The purpose of the research: to analyze the current and historically formed systemic mechanisms of interaction between public authorities and society and to identify ways to improve the level of its provision in wartime.

The object of research: the reality of interaction between public authorities and society.

The subject of research: general patterns of formation, functioning and continuous provision of the system of interaction between public authorities and society.

The research methods: a combination of types of analysis, logical synthesis, comparison, classification, generalization, cognitive modeling, historical method.

The novelty of the research: a new approach to improving the model of interaction between public authorities and society in wartime based on established patterns is proposed.

Hypothesis: by creating a strategy for improving the interaction between public authorities and society, it is possible to increase the level of efficiency of the state's functioning in wartime in Ukraine.

Conclusions: 1. The role of the State and society as a subject and object of interaction is determined by the distribution of resources of power, influence and responsibility, which, in combination with the communication system and the condition of existence within the legal environment, forms a classification of interaction models.

2. The state of interaction is most important when the state and society are experiencing crises - challenges to their strength.

3. The depreciation of the limits of control and restriction of freedom has led to a decrease in the influence and possibilities of exercising power by society in interaction with the state authorities in wartime.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ	6
1.1. Історія дослідження проблеми вибудовування взаємодії між органами державної влади та суспільством	6
1.2. Уточнення основних понять дослідження: «держава», «органи державної влади», «суспільство», «взаємодія»	10
1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни	13
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ.....	17
2.1. Сутність взаємодії між органами державної влади та суспільством.....	17
2.2. Історичне становлення засадничих впливів у взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни	27
2.3. Загальна динаміка актуальних механізмів взаємодії між органами державної влади та суспільством	39
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	47
3.1. Аналіз сучасного стану взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні.....	47
3.2. Основні шляхи з оптимізації моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні.....	56
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження: Для сучасного демократичного суспільства стало загальнообов'язковим дотримання цінності свободи як найголовнішого прагнення людської особистості. Одночасно залишається дискусійним питання щодо меж втручання держави в особисті свободи громадянина для забезпечення виконання обов'язків, що на неї покладені. Збереження громадянської автономії вступає в конфлікт з необхідністю застосування державною владою примусу для організації сталого життя населення в межах правового поля.

Українська історія незалежності має непоодинокі приклади протистояння суспільства з органами державної влади. Досвід двох революцій (2004 та 2013 років) вказує на те, що побудована роками модель взаємодії вже як мінімум двічі призводила до колапсу існуючої на той момент політичної системи та її подальшого кардинального оновлення.

Процес перегляду такої концепції пришвидшила оголошена ВООЗ пандемія COVID-19 та початок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну. Органам державної влади України довелося жорстко реагувати, обмежувати рівень створеної свободи, щоб знизити вплив глобальної небезпеки. На перший план знов вийшло питання про недостатню методологічну базу для ефективної взаємодії української держави та суспільства.

В умовах війни громадянин покладає на державу обов'язок забезпечити безпеку, створити всі необхідні умови, які відновили б повне гарантування захисту та унеможливили б прояв ворожої агресії. Кожна людина має своє бачення способу досягнення цієї спільної мети. Обраний шлях державним керівництвом передбачає встановлення часто жорстких вимог до дій та обмеження свободи для суспільства. Активне втручання держави в життя громадянина ставить його взаємодію з державою у стан великого ризику, адже втрата владою легітимності та громадянський спротив можуть потенційно призвести до краху впорядкованої системи організації життя суспільства.

На методологічному рівні *проблема* полягає в застарілості або ж відсутності досліджень окремих елементів діючих моделей взаємодії суспільства

та влади, що в сьогоденні демонструють непостійну ефективність та високу невизначеність рівня власної адаптивності та готовності долати кризові ситуації. Взаємодія між органами державної влади та суспільством через низку протиріч не здатна одночасно забезпечити взаєморозуміння, взаємопроникнення, взаємоузгодження та взаємоконтроль дій. Постає потреба в першочерговій розробці низки стратегічних програм теоретичного та практичного спрямування, які б на ситуативному рівні вирішували актуальні виклики забезпечення взаємодії.

Описана динамічна проблема має характер постійного дослідження із запропонованими науковцями концепціями змін, які часто сприймаються лише як утопічні теорії.

Авторами наукових праць різного об'єктного спрямування, які визнають та описують пріоритетність даного питання, в Україні є І. П. Динник, О. М. Майборода, Є. В. Родіонов, О. В. Турій, А. В. Шмагун та інші.

Однак, відсутні дослідження, що розглядали б сучасний стан взаємодії між органами державної влади та суспільством в Україні в умовах війни та шляхи її оптимізації для укріплення цілісності державної, соціальної та, як наслідок, оборонної системи. Породжені звичаями прагнення українського народу до демократичних свобод повинні знайти узгодження з невідкладною вимогою посилення позицій України на полі бою та в геополітиці. Розроблені та опубліковані науковцями дослідження мусять стати основою формування стратегій дій для пошуку швидкого консенсусу відносно непопулярних рішень.

Таким чином, розгляд потреби забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством є важливим, що обумовлює актуальність та значимість дослідження.

Об'єкт дослідження – сучасний стан взаємодії між органами державної влади та суспільством.

Предмет дослідження – загальні закономірності становлення, функціонування та безперервного забезпечення системи взаємодії між органами державної влади та суспільством.

Мета дослідження – проаналізувати дійсні та історично сформовані системні механізми взаємодії між органами державної влади та суспільством та визначити шляхи підвищення рівня її забезпечення в умовах війни.

Відповідно до мети, були визначені такі *завдання*:

- проаналізувати історію дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством;
- уточнити зміст основних понять дослідження: «державна», «державна влада», «суспільство», «взаємодія»;
- визначити принципи та методи дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни;
- дослідити сутність взаємодії між органами державної влади та суспільством;
- висвітлити історичне становлення засадничих впливів у взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни;
- охарактеризувати загальну динаміку актуальних механізмів взаємодії між органами державної влади та суспільством;
- проаналізувати сучасний стан взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні;
- визначити основні шляхи з оптимізації моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні.

Гіпотеза: Створення в Україні стратегії покращення забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни дозволить знизити рівень соціальної напруги та об'єднати суспільство навколо спільного пошуку високоефективного дієвого рішення комплексу проблем, спричинених критичною ситуацією.

Структура роботи: Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури.

РОЗДІЛ 1.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Історія дослідження проблеми вибудовування взаємодії між органами державної влади та суспільством

Державна організація влади є результатом прогресивного розвитку суспільства. Народ, як один з його засадничих проявів, у певний історичний період наділяє державну владу правовими повноваженнями щодо її здійснення [49].

Дослідження проблеми вибудовування взаємодії між органами державної влади та суспільством бере свій початок з часів античної Греції та характеризується змінами у світосприйнятті та періодичним посиленням або послабленням державної влади. Визначити формулу успішного співіснування держави та суспільства є метою багатьох вчених в області філософії, політології, державного управління тощо.

Публічні діячі різних історичних епох визнавали соціальну значимість питання державно-суспільних відносин. Правителям було особливо важливо закріпити в розумі населення сприйняття влади, покору та шану до них. Для цього використовувалися філософські знання, наприклад мислителів епохи античності Платона та Арістотеля.

На переконання Платона держава має всі можливості для того, щоб навести лад та досягти успіху в забезпеченні справедливості. Найкращі представники суспільства з високими моральними принципами приймають на себе обов'язок керування, стаючи в такий спосіб носіями державної влади, а взаємодія є переважаючою з однієї сторони дією подібно функціонуванню ідеалізованої концепції аристократії Платона.

Арістотель багато в чому критикував ідеї свого вчителя, фундаментом його наукового спадку є рівність народу в управлінні державою, тобто всі працюють на спільний результат у тих створених умовах, обов'язок за які несе держава. У вченнях розкривається зміст взаємозалежності між суспільством та державою подібно спілкуванню, де правителі не тільки сприяють досягненню відповідних благ, влада безпосередньо бере корені в середині суспільства як єдиного цілого, та не може існувати опосередковано. Арістотель одним з першим наголошував на двонаправленості дії між державою та суспільством, які розглядаються ним як окремі учасники взаємодії [17].

Для стародавніх вчень було властиво в більшості підкреслювати абсолютність влади, досконалість тих, хто править. На це в тому числі вказував Конфуцій та легісти стародавнього Китаю. Такий контекст допомагав вибудовувати суспільний порядок, де індивід залишався осторонь від справ держави та лише то виконував покладені на нього обов'язки.

Подальший розвиток теологічних теорій зупинив дослідження сприйняття представників державної влади та суспільства як виключних учасників укладеного порядку життєдіяльності людства. Значення набула церква та Бог як творець у різних проявах участі та неминучого ефекту на населення. Одним з середньовічних мислителів епохи Відродження, що повернув тему держави та суспільства в загальний фокус був Марсилій Падуанський. Його вчення розривали шаблонну релігійну методологію, обмежували церкву духовними питаннями, показували потенційні негативні наслідки від натуралістичного тлумачення Арістотеля.

Центральним світоглядним уявленням Марсилія було використання принципів людиноцентризму в контексті розгляду взаємодії між державою та суспільством. Італієць одним з перших запропонував концепт «народ-законодавець», що наголошує на наскрізному значенні суспільства як творця умов діяльності в досягненні загальних благ. Індивід є підвладним державі, але одночасно з тим підтверджує право чинити над ним владу. Будучи джерелом

держави, суспільство сприймалося як еквівалентний потенційний учасник взаємодії [48].

Нікколо Макіавеллі у своєму політичному трактаті «Державець» змінює сутність мети поняття взаємодії, звужуючи її до окремого функціонального призначення кожного з учасників. Влада у відносинах з суспільством мусить концентруватися на своєму збереженні, відтворювати такі програми контролю, що допомагали б уникнути потенційної шкоди для себе. Суспільство, в свою чергу, використовує ресурси легітимності та довіри до влади, як власне рольове призначення. Найкращим проявом легітимності та довіри є відчуття залежності – визнання держави, беззаперечна згода підкоритися її рішенням та віра в ту силу, що вона має. У працях Макіавеллі суспільство є безініціативним учасником, відносно якого діє держава, а не навпаки [63].

Один з засновників сучасної політичної філософії Томас Гоббс запропонував нові погляди на концепцію вибудовування відносин між органами державної влади та суспільством. Дана концепція об'єднала навколо центральної фігури людини взаємопов'язані з тим феномени суспільства, держави та права. Держава та право є результатом дії уявної угоди, суспільного договору, між індивідами в суспільстві. З того логічно витікає і сенс призначення кожного з учасників взаємодії: влада має визначне значення та повинна захищати суспільство від свавілля, «стану війни всіх проти всіх», гарантувати мир та порядок; індивіди ж мусять підкорятися, ставлячи себе в цілковиту залежність від держави. У той самий час суспільство потенційно може мати обмежений контроль над визначенням державної влади, адже є повноправним учасником самостійно створеного суспільного договору. Це доводять вчення Гоббса, де пропонується класифікація держав по відношенню до носія верховної державної влади: демократія та влада зборів, з правом голосу для кожного, аристократія з частково-обмеженим правом голосу і монархія з чіткою концентрацією влади [34].

Розгляд теорії суспільного договору як основи відносин між державною владою та суспільством є актуальною для вчень Дж. Лока та Ж. Ж. Руссо. Лок

одним з перших сформулював принцип розподілу влади, який в подальшому широко розглянув Ш. Л. Монтеск'є.

Монтеск'є цим розподілом конкретизував взаємодію суспільства з органами державної влади. Це було продемонстровано через призму функціонального призначення кожної з гілок: законодавча, що належить народові та регулює спільне, виконавча, яка представляє волю держави та за змістом її виконує, і судова – «вирішує спори та карає порушників» [47].

Теорія марксистів і властива ним практика «класової боротьби» перетворила сенс взаємодії на самозахист. Держава охороняє панування діючого класу, а той в свій чергу зберігає середовище підпорядкування суспільства даному класу. Єдиний можливий прояв дії з боку суспільства – це становлення частиною панівного класу [59].

Сучасні іноземні науковці в особі Д. Аджемоглу, Ю. Габермаса, Дж. Робінсона, Ф. Фукуями, Ю. Харарі та інші не є одностайними у підходах до визначення основи такої взаємодії. Поширення ліберально-демократичних цінностей сприяють пріоритезації питання ефективності держави, що повинна бути дієвим інструментом «у руках» суспільства.

Поряд з цим існують погляди П'єра Бурдьє, які розглядають органи державної влади як агентів відповідальності, засадним з яких є держава як легітимізуючий агент, що мобілізує колективну віру. Вчений не заперечує державу як творця сенсу та консенсусу соціального світу, однак існує держава виключно через віру самого суспільства [61].

Зазначену тему досліджували в тому числі українські вчені В. М. Алексеєв, Г. М. Куц, Ю. А. Левенець, О. І. Лисяк, Н. А. Липовська, Н. С. Подвірна, С. М. Попов, В. Л. Соколкін, М. П. Требін. Метою відповідних досліджень є аналіз наявних класифікацій типів взаємодії з позиції держави та профільних органів влади, суспільства, його окремих інститутів, так і дослідження конкретних моделей для визначення їх переваг та потенційних шляхів оптимізації. Поглиблення відомостей про основи теорії держави також сприяють вивченню структури побудови ефективної взаємодії.

Загалом, фактор взаємності дії у відносинах між суспільством та органами державної влади є результатом розвитку наукових вчень через складний історичний досвід людства. В умовах постійного розвитку наукова думка під впливом пережитих змін, появи нових соціальних інститутів та запуску суспільних процесів трансформувалася в плюралізм концепцій, що ставлять на меті знайти ідеальну форму державного управління що була би здатна забезпечити функціонування держави в найефективніший спосіб відповідно до потреб суспільства. Над цим продовжують працювати і сучасні світові та українські науковці, концентруючи свою увагу на конкретних елементах структури взаємодії. Однак, непохитним є тенденції до лібералізації та демократизації відносин між органами державної влади та суспільством, що складають одне ціле, без порушення меж суб'єктності.

1.2. Уточнення основних понять дослідження: «державна», «органи державної влади», «суспільство», «взаємодія»

З метою визначення методологічної бази проведеного дослідження необхідно уточнити основні поняття, що використовуються. «Державна», «державна влада», «суспільство» століттями знаходяться в фокусі науковців та мають необмежено велику кількість дефініцій у залежності від системи цінностей людства за відповідної історичної епохи.

Державна – це суверенна, належним чином організована політико-територіальна форма влади суспільства, яка регулює через загальнообов'язкові правила поведінки процес узгодження та реалізації інтересів населення за сприяння профільних органів здійснення управління та механізмів правового примусу. Державна, також, має постійний статус суб'єкта міжнародно-правових відносин [46, с. 35].

Державна поширює владу на всю територію та населення країни. Здатність і можливість здійснювати свою волю, чинити вплив на дії та поведінку населення шляхом використання визначених засобів є державною владою [46, с. 36].

Державна влада може розглядатися не тільки як певний потенціал, який реалізується державою в процесі її діяльності. О. Скакун визначає державну владу як відносини, що укладаються між суб'єктами суспільства на основі застосування правових норм. Авторкою розглядаються складові елементи системи державної влади як: суб'єкт, об'єкт, ресурси та процес. Саме у контексті процесу описується механізм та додані до нього інструменти, в яких полягає взаємодія між суб'єктом та об'єктом відносин державної влади, тому дане визначення є ближчим до теми нашого дослідження [45, с. 50].

Орган державної влади – це, сформований та функціонуючий на основі закону, колектив державних службовців, що здійснює виконання формально визначеного переліку завдань від імені держави шляхом використання наданої йому владної компетенції. Органи державної влади є складовою частиною апарату держави, що мають за призначення та обов'язок виконання функцій держави [28]. У процесі подальшого дослідження поняття «держави» та «органу держави» використовуються в максимально близькому значенні, не переходячи межі тотожності, адже характеризують рівноцінні поняття в контексті сприйняття їх як учасників взаємодії з суспільством. Розуміння поняття «суспільство» полягає, передусім, у його сприйнятті як виду організації соціального життя, унікальної соціальної системи, що відрізняється структурним поєднанням комплексу взаємозв'язків та взаємодії людей: соціальних груп, спільнот та інститутів. У межах суспільства утворюються та розвиваються міжіндивідуальні відносини як прояв консолідації соціальних зв'язків [43, с. 26-27].

Взаємодія в науковому просторі розглядається як вид узгодженої діяльності між двома чи більше елементами системи, яка передбачає об'єднання зусиль для досягнення спільного результату. Метою взаємодії виступає вирішення викликів, що постають перед її учасниками. Передбачається різний формат активності кожного з учасників, однак явище його залучення до дії є обов'язковим. Співробітництво є найвищим рівнем взаємодії [42].

Забезпечення взаємодії полягає у визначенні та здійсненні системи заходів, що направлені на досягнення стану постійної співпраці в контексті вирішення проблем та отримання спільного результату.

У дослідженні ресурсами, що використовуються як складові забезпечення взаємодії, виступають влада, вплив та відповідальність, що знаходяться в постійному взаємозв'язку.

Поняття загального ресурсу влади застосовується у значенні здатності до провадження своєї волі через інструменти впливу на дії та поведінку чи діяльність цільового об'єкта. Влада представляє собою механізм символічного спілкування між державою та суспільством, формулювання такого визначення було запропоновано Т. Парсонсом [11, с. 98-99].

Вплив як поняття в межах дослідження є особливою дією, що передбачає забезпечення реалізації цілей і функцій державного управління відповідно до інтересів і волі того, хто цей вплив здійснює. Впровадження державної політики є прямим використанням впливу з боку органів державної влади. Суспільство виступає джерелом впливу на соціально-політичній основі [11, с. 102].

І влада, і вплив характеризуються ступенем відповідності дій, що вони спричиняють, взаємним інтересам та загальним вимогам. Такий обов'язок відповідності визначено як відповідальність. Використання ресурсу відповідальності передбачає усвідомлення значення наслідків діяльності та зобов'язань, які бере на себе кожен, хто здійснює владу та вплив [11, с. 92-94].

Отже, забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством полягає в реалізації комплексу дій, які сприяють збереженню стану постійної єдності в роботі над вирішенням спільних проблем та викликів між консолідованими формально визначеними організаціями державних службовців та системою взаємопов'язаних соціальних груп, спільнот та інститутів за використання влади, впливу та відповідальності.

1.3. Принципи та методи дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни

У роботі застосовано низку засадничих принципів, як ключової складової подальшого наукового дослідження:

- принцип єдності історичного і логічного, що вимагає дотримання хронологічної послідовності в розгляді об'єкта проведеного дослідження: від виникнення до його еволюціонування, одночасно зі збереженням ланцюга виведення нових тверджень з вже існуючих;
- термінологічний принцип, згідно якого реалізовуватиметься нерозривність у встановленні взаємозв'язку між поняттями та уточненні їх змісту;
- принцип об'єктивності, який забезпечує активне ставлення до дійсності в єднанні з недопущенням порушення сутності об'єктивності знання, незалежності його існування від будь-якого суб'єкта;
- системний принцип, який встановлює обов'язкове поєднання отриманих протягом дослідження тверджень в одне впорядковане ціле з неможливістю поширення суперечностей між ними, утворюючи таким чином наукову систему узгодженості [57].

Також, у науковому дослідженні витримується принцип плюралізму думок, світосприйняття, актуального прояву різноманіття систем цінностей. Відповідно, розвиток наукового знання постає як сполучення різних парадигм та дослідницьких програм.

Одночасно з тим зберігається виокремлений принцип неупередженості. Отримані протягом роботи висновки не є продуктом стереотипності, набору політичних уподобань, когнітивних упереджень, соціально-культурних норм і т.д. Дослідження відповідає використанню нашої внутрішньої свободи від упередженості.

Підкріплення принципом загального розвитку зумовлює розгляд структурних складових дослідження як тих, що знаходяться в постійній динаміці

та не стоять на місці в контексті змін протягом великого часового періоду, переходячи певні етапи розвитку. Застосування підтвердження наявності таких закономірностей змін створює потенційні можливості моделювання їх майбутнього стану.

З метою забезпечення дотримання описаних принципів було використано сукупність методів наукового дослідження.

Застосування *системного аналізу* дає можливість розглянути явище взаємодії як складної системи, елементи якої знаходяться у стані взаємозалежності. У тому числі, даний метод дозволяє дослідити взаємодію як елемент ще більшої системи, середовища в якому взаємодія є пов'язаною з іншими складовими.

Метод *порівняння* застосовується під час зіставлення наявних наукових праць інших авторів відносно об'єкта дослідження та виявлення загального та особливого при формуванні деталізованої порівняльної характеристики класифікованих моделей взаємодії.

Методом *класифікації* передбачено створення системи групування множини об'єктів за використання їх особливостей. Додатково, такий метод дозволяє врахувати зв'язки між відповідними класифікаційними групами. На етапі дослідження сутності взаємодії між органами державної влади та суспільством важливо класифікувати складені нині моделі взаємодії.

Історичний метод – це набір процедур, заснованих на вивченні минулих подій: від їх причин до спричинених ними наслідків. Завдяки тому стає можливим застосувати отримані знання для аналізу сучасного положення об'єкта дослідження, оцінки потенційних ризиків, які є дійсними у своєму прояві, та задіяти дану інформацію для отримання загального знання.

Шляхом використання методу *узагальнення* передбачається фіксація досліджуваних особливостей на одиничних прикладах для переходу до загального. Розглядаючи історичний контекст взаємодії між органами державної влади та суспільством, стає можливим визначити засадничі впливи в даному процесі.

Результатом проведення *когнітивного моделювання* стане утворення причинно-наслідкової структури зміни стану внутрішнього процесу взаємодії. У роботі сконцентровано увагу на значенні окремих факторів як тих, що визначають інтенсивність та залученість кожного з учасників взаємодії між органами державної влади та суспільством. У такий спосіб, також, стає можливим оцінити загальну динаміку актуальних механізмів взаємодії.

Завдяки методу *багатомірного статистичного аналізу* можливо визначити невиражені закономірності між змінними, що мають прояв у низці соціальних явищ. Війна як новостворена умова взаємодії між органами державної влади та суспільство є сучасною детермінантою формування громадської думки в Україні, яка провокує інші неочевидні перетворення, що дослідження розкриває.

За допомогою *формалізованого методу аналізу офіційних документів* передбачається дотримуватися закладеного принципу об'єктивності на етапі аналізу сучасного стану взаємодії між описаними учасниками.

Ретроспективний аналіз полягає в аналізі даних з урахуванням досягнутих результатів у порівнянні до визначеного періоду минулого. Його застосування передбачає оцінку впливу кризового становища, причиною якого є війна, на взаємодію між державою та суспільством з кінцевою метою формування шляхів подолання цієї кризи.

Для пояснення результатів дослідження на кожному з його етапів обов'язковим стане використання методу *логічного синтезу* для того, аби отримані висновки послідовно базувались на покроково отриманій інформації.

Підсумуємо, що дослідження забезпечення взаємодії між державою та суспільством в умовах війни відповідає принципам єдності логічного та історичного, об'єктивності, плюралізму думок, неупередженості, загального розвитку, термінологічному та системному принципам. У науковій роботі застосовано теоретичні, комплексні та емпіричні методи дослідження, а саме використано системний аналіз, порівняння, класифікацію, історичний метод, узагальнення, когнітивне моделювання, багатомірний статистичний аналіз,

формалізований метод аналізу офіційних документів, ретроспективний аналіз та підкріплено всеосяжною практикою логічного синтезу.

На даному етапі дослідження було розглянуто методологічні засади забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни: описана історія дослідження проблеми вибудовування взаємодії, уточнено основні поняття кваліфікаційної роботи та визначено принципи та методи дослідження забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни.

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ

2.1. Сутність взаємодії між органами державної влади та суспільством

Утворення держави стало рішенням для забезпечення постійної організації співжиття спільнот людей. Побудована форма соціальних відносин означала появу нового способу взаємодії всередині суспільства.

Активний прояв відповідної форми впливу пов'язаний з появою влади як властивості соціальної структури держави. Укладання нового суспільного порядку передбачало вирішення актуальних проблем, обов'язок за який несла держава. Суспільство не могло продовжувати свій розвиток безконтрольно, адже потребувало загального управління процесами всередині.

Держава повинна була вирішити конфлікти в суспільстві, забезпечити примирення суперечностей та направити їх у правовий спосіб розв'язання. Це означало встановлення єдиного правового порядку, якому повинні були підкоритися всі члени суспільства, використовуючи при цьому загальну силу до тих осіб, що чинять опір [47].

У тому числі поява держави обґрунтовувалась її основним призначенням – розвитком нації. А отже, держава є продуктом національної свідомості людства та покликана сприяти зазначеному розвитку, створюючи необхідні для того умови.

Це ознаменувало появу державної влади – форми здійснення управління суспільством від імені народу. Таким шляхом було визначено технологію досягнення спільних суспільних цілей, центральними з яких протягом усього існування суспільства ставали його збереження та недопущення розпаду.

Управління – це діяння переходу об'єкта з одного стану в інший, результатом якого є перетворення відповідно до поставлених цілей, або ж це дії, що направлені на підтримку сталості об'єкта. Прийнято виокремлювати

компоненти процесу управління, що взаємодіють між собою: суб'єкт, який представляє собою підсистему управління та об'єкт як підсистему, що керується [12, с. 675].

Мета управління не є загальною для обох учасників процесу. З точки зору суб'єкта діяльність направлена на отримання результату об'єктом у найефективніший спосіб. Для об'єкта ж головним є той бажаний результат, що очікується від виконання суб'єктом низки завдань [16, с. 11].

Управління передбачає різні форми впливу на об'єкт зазначеного процесу для досягнення поставлених цілей актором. Відповідно до характеристики моделі управління визначається сутність взаємодії між державою та суспільством.

Реалізувати організаційну функцію виявлялося б неможливим, якби держава та суспільство сприймалися в тотожному розумінні влади один над одним, а тому як було закладено історично, держава мала ширші можливості розпоряджатися ресурсами, що давали їй право встановлювати норми людської поведінки. Такий історичний контекст сформував левову частку сучасного наукового оцінювання ролі держави у взаємодії з суспільством.

Взаємодія між державою та суспільством є унікальною за своєю природою через високий рівень потенційної взаємності: держава працює в інтересах суспільства, а суспільство демонструє готовність до реалізації цих інтересів. Важливо відзначити, що обставини цього процесу не може в повній мірі визначити самостійно держава, адже ті виникають закономірно та не піддаються повному контролю.

Визначення рольової відповідності у відносинах між державою та суспільством прямо пов'язане з поняттям фактичної активності, що направляє суб'єкт управління на його об'єкт. Учасники можуть мати декларативні переконання, однак цей розподіл не визначається укладеними приписами чи задумами.

Держава, на відміну від суспільства, з моменту її утворення отримала права постійного суб'єкта взаємодії, заперечення чого за своїм контекстом являє

протиріччя в причинах створення держави як інструменту впорядкування. Суб'єкт у цьому контексті розглядається як актор, що управляє шляхом передавання інформації про вимоги до поведінки, а актором, який розглядається як об'єкт, слугує той, що інтерпретує отриману інформацію та виконує закладені в ній команди.

Для кожної зі сторін існують умови, згідно яких визначається ступінь успішності взаємодії між суб'єктом управління та його об'єктом. Глибинний зміст цієї взаємодії полягає в тому, що умови для неї створює об'єкт управління, ким найчастіше виступає саме суспільство. Лише воно здатно надати державі можливості для виконання управлінських команд, задовольняючи таким чином потребу, яка описується в необхідності існування інституту держави.

Одноосібно суб'єктний компонент не може представляти апарат держави та концентрувати в своїх руках усю владу, вплив та відповідальність – критерії, за допомогою яких можливо типізувати опис відносин між керуючим та керованим. Це ставить потребу в тому, аби збалансовано розподілити кожен з ресурсних критеріїв, аби суспільство отримало очікувані блага в своєму абсолютному прояві, а держава могла справлятися з покладеними на неї обов'язками.

Розглядаючи питання сутності взаємодії між державою та суспільством з точки зору кібернетичного підходу, значення набуває третій важливий елемент – система передачі інформації, бо виключна наявність двох учасників не є достатньою аби забезпечити комплексний безперервний взаємозв'язок між ними. Зв'язок між суб'єктом (комунікатором) та об'єктом управління (реципієнтом-одержувачем) має вагоме значення для правильної інтерпретації інформації від підсистеми управління підсистемою, що керується. Комунікатор постійно визначає цільову аудиторію транслявання інформації для отримання тієї реакції, яка очікується від її декодування [4; 35].

Інструментом регуляції та одночасного збереження постійного стану взаємодії між державою та суспільством виступає державна комунікація, яка здатна допомогти врахувати інтереси обох сторін взаємодії. Її особливість

полягає в отриманні зворотного зв'язку від підсистеми, що керується, а підсистема управління зобов'язана мати властивість прийняти цю інформацію, опрацювати та передати її за вертикальною ієрархією. Об'єкт управління повинен бути здатен чітко сформулювати свій інформаційний посил до суб'єкта, а суб'єкт створити умови, аби цей посил був почутий. Однією з подібних невід'ємних умов є те, що відправник зазвичай попередньо обробляє інформацію: фільтрує, але не спотворює її зміст, враховує деталі дослідження цільової аудиторії та очікувану реакцію. У такому разі стає можливим досягнення спільних цілей, на яких ґрунтується взаємодія між державою та суспільством, бо учасники взаємодії здатні один одного почути, оскільки обмін інформації є двостороннім, а потоки за напрямом дії зустрічними [24].

Каналами державної комунікації можуть виступати різні формати передачі інформації: неформальні, організаційні та з використанням засобів масової інформації. Історично їх формування відбувалося поступово та попри це одні не могли повністю замінити інші, вони ставали доповненнями до вже діючих механізмів.

Як ознака суспільства неформальні комунікації є однією з фундаментальних, бо вони допомагають формувати внутрішні зв'язки, а відповідно й комунікацію, що надає суспільству визначення організації людей. Крім міжособистісних комунікацій в сфері неформальних для державної комунікації найвагомішими є взаємодія з «лідерами думок», бо через них здатна транслюватися як інформація від держави, так і зворотній зв'язок від суспільства. Вони стають тим самим каналом, зв'язувальним ланцюгом, про який зазначалося раніше. До організаційних комунікацій належить та, що відбувається за участі низки політичних інститутів: політичних партій та громадських рухів. Засоби масової інформації можуть прямо перетинатися з діяльністю політичних інститутів, лідерів думок та навіть індивідів у середині суспільства, попри те вони залишаються окремою ланкою, що дозволяє поширювати політичну інформацію для створення сприятливого до розвитку порядку в державі [39, с. 514-516].

Суттєвою характеристикою державної комунікації є можливості до зворотного зв'язку. Найшвидшими до зворотності є комунікація з метою обговорення проектів рішень: громадські обговорення, подання та розгляд петицій, референдуми тощо. Інші способи транслювання свого ставлення, потреби чи пропозицій суспільством є більш повільними, менш дієвими або обмеженими за зовнішніх умов, до чого відносяться вибори державного та місцевого рівнів [15].

Досягнення співрозуміння відбувається балансуванням у процесах обміну думками та інформацією, що розкриває сенс будь-яких взаємодій всередині соціуму. Таким чином комунікація сприяє впровадженню концептуальних особливостей взаємодії між державою та суспільством, що мають вагомий вплив на ефективність здійснення управління.

Іншим форматом прояву системи зв'язку є оприлюднення публічної інформації, процес інформування суспільства, який не передбачає будь-якого відгуку аудиторії на яку вона розрахована, це постійний інформаційний потік, мета якого лише надати загальну інформацію для суспільства, яка тим самостійно інтерпретується. Зазначена мета не передбачає забезпечення широкого піклування про декодування інформації, бо очікуване сприйняття на проєктному етапі є максимально унормованим. Така система зв'язку є односторонньою, а значить виключно держава має можливості впливу на формування наповнення цього інформування.

У сучасному науковому сприйнятті система зв'язку представляє собою об'єднання декількох типів засобів зв'язку, що формують встановлення взаємодії між учасниками управління, неможливо виокремити більш важливий чи необхідний з них.

Виходячи з принципів розподілу влади, впливу та відповідальності на різних рівнях сукупності відносин та спираючись на вже розглянуту інформацію й окремі результати досліджень у зростанні ролі людини в процесі суспільного розвитку, можна виділити такі моделі взаємодії між державою та суспільством таким чином:

- суб'єкт-суб'єктна модель;
- суб'єкт-об'єктна модель;
- суб'єкт-суб'єкт-об'єктна модель [5].

Формування такого переліку супроводжувалося змінами всередині суспільства, впливами зовнішніх факторів та реакціями на історичні події. З часом змінювалася так звана «прийнятна модель», загальне світосприйняття, а значить держава або ставала могутнішою та всесильною, або ж навпаки отримувала обмеження з боку суспільства в питанні контролю своєї діяльності, що призводило до її краху.

Суб'єкт-суб'єктний підхід до побудови взаємин між державою та суспільством передбачає наявність двох рівноправних або частково рівноправних учасників дії, які наділені можливостями до взаємовлади, взаємовпливу та взаємної відповідальності.

Відносини «держава-суспільство» при такій моделі формуються на засадах суспільного договору, який заключено між індивідами та органами влади. Розглядати їх можна за двома напрямками. Перший з них ґрунтується на взаємовигоді, тієї концепції, яка закладається в генезу держави. Другий же відноситься до безпосередньої поваги обох сторін, що забезпечує взаємні зобов'язання, та стосується моральної сторони питання, що розглядається [3, с. 19].

Бенефіціарами від діяльності держави, як закладено в описаній моделі, є в рівній мірі як сама держава, так і суспільство, а тому обидва учасники об'єднуються з метою досягнення бажаного результату в найбільш ефективний спосіб. У такому разі кожен відчуває свою відповідальність за кількісні та якісні показники діяльності та сприяє їх покращенню. Ця відповідальність пов'язана зі сприйняттям страху зворотності, що порушення вимог може спровокувати прояв симетричних дій [14].

Поряд з тим, забезпечення дотримання повної або часткової рівноправності є результатом взаємоповаги з обох сторін. Кожен учасник

процесу взаємодії є обмежено незалежним, сутність цільового призначення якого заслуговує на повагу.

Завдяки такій організації взаємодії стає можливим широке використання державної комунікації та надання спектру можливостей для суспільства до зворотного зв'язку. Управлінські рішення приймаються з урахуванням думки суспільства, а залучення громадян знижує рівень патерналізму. Поряд з тим застосовується своєчасне інформування, яке надає доступ до більшості публічної інформації про діяльність влади.

За такого принципу створюються умови для функціонування демократичних режимів, що мають соціальну орієнтованість, з децентралізованою системою владних повноважень, а громадяни такої держави мають значну кількість ліберальних та демократичних свобод.

Суб'єкт-об'єктна модель є прямо протилежною за змістом до суб'єкт-суб'єктної, адже жодної рівноправності не може існувати за її умов. Описати такий стиль взаємодії можна як державо-самостійний. Держава в такому разі концентрує всю владу, вплив та відповідальність у своїх руках.

У межах такої моделі існує низка положень концепції етатизму, що наочно демонструють критичний прояв особливостей суб'єкт-об'єктної моделі взаємодії. Етатизм у своєму змісті є природним відображенням державності. Сутність цієї концепції полягає в тому, що державі необхідно втручатися в життя суспільства: кожного індивіда, аби досягалася мета суспільного розвитку. Держава – це єдиний можливий «соціальний диригент», що допомагає суспільству пройти випробування турбулентності, спричинені динамічністю світу. Вона допомагає шляхом необмеженого втручання в усі сфери суспільних відносин [26, с. 51].

Такий підхід зображує важливе значення держави як єдиного носія влади та впливу. Держава має виконувати обов'язки, що на неї покладені, та монособ'єктно як апарат визначає відповідальність за їх виконання перед самою собою. У той самий час держава повинна бути добре організована та мати для своєї діяльності широкі повноваження. Взаємодія з боку суспільства в такому

разі є мінімальною, бо єдиною очікуваною реакцією від нього має бути мовчазна покірність із запереченням можливостей до ініціативності. А отже мова йде про переважаючий з однієї сторони тип відносин.

Відповідно до такого принципу взаємовідносин, системи зв'язку використовуються в умовах постійного суворого контролю. Зазвичай, перевага надається інформуванню, адже це забезпечує постійний потік інформації, який би допомагав уникнути інакодумства та поставити під сумнів силу владних інституцій. У межах такого інформування існує: пропаганда, необмежена дезінформація та цензура. Державна комунікація відбувається однонаправлено, держава самостійно контролює та регулює діяльність засобів масової інформації, лідерів думок та встановлює монополію на розвиток політичних інститутів. Сенсаційної комунікації полягає в формуванні переконання про відсутність необхідності надання зворотного зв'язку й максимальному делегуванню цих повноважень самій державі.

Особливу популярність така концепція має в недемократичних централізованих державах, що не розділяють концепції природних прав людини. Найчастіше подібний порядок приймається за основу тоталітарними країнами.

Проміжною моделлю до вже розглянутих є суб'єкт-суб'єкт-об'єктна, згідно якої взаємодія представляє собою багатовекторний процес з поєднання конкуренції та кооперації. Як і розглядалося раніше, є допустимим процес об'єднання з метою досягнення спільних результатів за суб'єкт-суб'єктною моделлю, однак у даному випадку це супроводжується боротьбою акторів за все більшу владу, якої позбавляється інший учасник взаємодії, бо баланс не представляється можливим. Характерною особливістю є непропорційний розподіл влади, впливу та відповідальності [6, с. 21-22].

Інформаційне забезпечення в суб'єкт-суб'єкт-об'єктній моделі представляє собою в тому числі «середнє арифметичне» між двома вже розглянутими моделями. Особлива перевага надається способу інформування через вже зазначені цілі, однак як і державна комунікація, має ознаки обмеженості. Явище публічної інформації існує, але є недостатнім, аби назвати

діяльність такої держави прозорою та відкритою до суспільства через низьку підзвітність. Комунікація, хоча і не передбачає явища нав'язування, але можливості до висловлення власної думки або обговорення рішень є замкнутими у колі особистих інтересів інституцій держави. Зворотній зв'язок можливо описати як оманливий та декларативний.

На практиці така модель взаємодії являє собою змішаний принцип функціонування держави: авторитарний режим з ознаками централізації влади та безальтернативності. Однак, жага збільшення влади зі сторони обох суб'єктів може провокувати докорінні зміни на користь одного з учасників та перехід до крайніх проявів моделей взаємодії.

Кожна з моделей функціонує у відповідному правовому середовищі, обов'язок забезпечення існування якого, а за деякими теоріями і створення, лежить на взаємодії між державою та суспільством. Без цього середовища неможливо унормувати відносини, встановити модель, що буде взята за основу, а відповідно прийнята обома учасниками взаємодії, впорядковуючи їх діяльність.

Прямо пов'язаним з державою соціальним явищем, що значно відрізняється від правил поведінки, заснованих на звичаях та традиціях, є право. Обов'язок створення низки засобів та способів в якості інструментів регулювання та забезпечення цілісності суспільства покладено на систему, що представляє собою комплекс загальнообов'язкових правил поведінки, які встановлені та санкціоновані державою [18, с. 95].

Держава надала праву загальнообов'язкового характеру, що дозволило використовувати юридичні засоби як метод впливу на суспільне життя. Через унормування поведінки індивідів, стала можливою координація діяльності суспільства на користь держави [23].

Право має вплив на державу в тому числі шляхом створення механізму зворотного регулювання, яке на системному рівні встановлює межі діяльності держави. Влада за відсутності обмежень може породити свавілля та безконтрольне використання наданих можливостей для задоволення власних

цілей, нехтуючи потребами суспільства. Таким чином суспільство одночасно з державою визначає правові норми, які вважає достатніми та вичерпними для її функціонування. Прецеденти виходу за означені межі провокують невідворотні наслідки, що можуть призвести до руйнування державної влади. Право – є межею, вихід за яку позбавляє державу її сутності та призначення [49].

Взаємодія між державою та суспільством відбувається в правовому середовищі з вже описаних причин. Але згідно формально-догматичного аспекту розгляду правове середовище є виміром передбачуваної об'єктивності, де держава має більший пріоритет за право, а значить і перевагу, керівну роль по відношенню до правових норм. Інші точки зору з природно-правових поглядів окреслюють існування держави в межах цього середовища, а значить описують явище всеобіймаючого панування права [25].

Правове середовище як сукупність умов представляє собою систему, що об'єднує декілька внутрішніх підсистем-середовищ. До них відноситься: сприятливе, нормативне та конститутивне середовище. Таке розмежування дозволяє розподілити завдання, реалізація яких очікується від діяльності учасників усередині правового середовища [56].

Сприятливе середовище дозволяє досягти гармонії у взаємодії між державою та суспільством. Завдяки цьому стає реальним планування розвитку, бо індивід є захищеним від безпосереднього неочікуваного втручання держави у своє життя та вільним у виборі та прийнятті рішень. Таким чином створюється арена для дій, де кожен представник суспільства має достатню правосвідомість та забезпечується ефективними механізмами правозастосування згідно пасивної дії закону.

Контрольна функція держави з забезпечення правопорядку та захисту публічних інтересів реалізується в межах нормативного поля. Закон прагне контролювати поведінку, а дотримання вимог нормативно-правових актів є стримуючим фактором, який модерує діяльність індивіда, в тому числі і самої держави.

Третім з перелічених є конститутивне середовище, що є основою передбачуваності, адже створює інституційні рамки взаємодії держави та суспільства, визначаючи повноваження та відповідальність. Але, на відміну від нормативного, в межах цього середовища не відбувається прямого активного регулювання діяльності кожного з учасників.

Таким чином, взаємодія між державою та суспільством є окресленням процесу управління, де учасники мають унікальне рольове поєднання та призначення. Суспільство є лобістом власних інтересів у створеному ним інструменті держави, чиєю метою є задоволення потреб населення задля досягнення сталості та процвітання. Розподіляючи між собою владу, вплив та відповідальність, утворюється модель взаємодії в межах якої існують відносини між державою та суспільством. Забезпечувати постійний статус цих відносин допомагає передача інформації, що надає можливості бути почутими обом сторонам, та обов'язкове створення правового середовища з використанням нормативного регулювання. А отже, функціонування такої системи сприяє підтримці життєдіяльності суспільства та держави як складних взаємозалежних систем.

2.2. Історичне становлення засадничих впливів у взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни

Встановлення характерних закономірностей взаємодії між державою та суспільством відбувалося з плином часу та історичних подій, з якими держава та суспільство на той момент стикалися. Держава та її апарат впроваджували інструменти та норми, що допомагали зберігати непохитність потреби в існуванні держави та її організованому розвитку для подолання проблем, які поставали перед суспільством. Існують сформовані історичні закономірності, що демонструють наявність постійного прояву окремих властивостей взаємодії між державою та суспільством як до встановлення повної рівноваги, так і до суперництва та руйнування.

Найбільшого значення стан взаємодії набуває під час переживання державою та суспільством кризових становищ, що слугують випробовуваннями на міцність. Війна є одним з явищ високого ризику, бо несе велику небезпеку для збереження держави. Позначити конкретні події як ті, що знаходяться в межах концепту війни, з розвитком людства стає проблематично та такі оціночні судження набувають ознак суб'єктивності через свою багатозначність [31, с. 50].

Поняття війни, переходячи з одного історичного періоду в інший, одночасно набуває нових відтінків, обростає новими оцінними парадигмами. Війною можна описати соціально-політичне явище, особливий стан боротьби, ворожнечі між ким-небудь, що в результаті провокує низку змін. Як для держави, так і для суспільства, війна є важкою формою нестабільності та різкого зростання відповідальності під час боротьби за інші ресурси – влади та впливу [21].

Війна як міжнародний збройний конфлікт, що визначається в межах міжнародного права, не має джерела в безпосередній взаємодії між державою та суспільством. Вона представляє собою зовнішню умову, яка у відповідному порядку задає виклик необхідності змін для збереження постійного стану існування держави та суспільства.

Результат дії військового конфлікту на взаємодію має низьку передбачуваність та часто визначається на ситуативному рівні. Виконуючи інтеграційну функцію, взаємодія набуває свого найвищого прояву, стаючи співробітництвом, направленим проти «спільного ворога». У такому разі інтереси обох сторін є спільними, а значить відбувається мобілізація зусиль для досягнення спільної мети. Але за високого рівня антагоністичності обох сторін, війна може призвести до ще більшої диференціації та відмови частини суспільства до сприйняття необхідності та неминучості такого конфлікту [2, с. 68-71].

Зростання кількості та загрози міжнародних збройних конфліктів збільшує владу та вплив держави як спосіб захиститися від можливих нападів або підсилити військо у вже існуючих протистояннях. Історія постановня Швейцарської Конфедерації з 1291 року вказує на поступове утворення та

становлення незалежної держави на основі вигідного об'єднання для від природи індивідуалістичних кантонів (швейцарських адміністративно-територіальних одиниць) з подальшим формуванням більшої кількості можливостей для протидії загрозі переважаючих військ Габсбургів та їх союзників. У першій же статті Федеративної хартії 1291 року, що була підписана кантонами Урі, Швіц і Унтервальден, йшла мова про зобов'язання допомагати одне одному всіма можливими способами для забезпечення захисту. Перші успіхи, як розбита перша армія Габсбургів у битві під Моргатерном в 1315 році, стали фундаментом для стрімкого розширення зацікавлених в об'єднанні кантонів. Взаємодія між первинними централізованими інститутами держави та суспільством стала метою кланово організованих спільнот, бо у випадку Швейцарії представляла собою синергію зусиль, направлених на стимулювання сил держави з метою задоволення військових потреб. Ефективність взаємодії полягала в урівноваженості зростаючої сили держави та непохитності визнання значення необхідності її могутності суспільством в умовах усвідомлення небезпеки війни. У результаті було створено одну з найсильніших демократій Європи, де загроза та практика перебування в стані війни відіграли провідну роль [1, с. 315-319].

Причиною виникнення війни в тому числі може стати внутрішньополітична мета. За прийнятим суспільним договором держава отримала владу, яку здатна використовувати для досягнення суспільно важливих цілей. Навіть у випадку втілення в життя явища суспільного консенсусу, згода більшості з рішеннями та діями залишає невдоволену меншість, яка прагне отримати владу та вплив для провадження власної політики діяльності. Це провокує появу історично підтвердженого явища «третього зайвого» у взаємодії між державою та суспільством.

На конкретних етапах розвитку значення «зайвого» набували різні соціальні групи та інститути, що конкурували з державою та суспільством за владу, вступаючи таким чином у військовий конфлікт. Роль актора ждали виконувати церква, організована злочинність, військовий апарат, етнічні та національні групи тощо, користуючись неузгодженістю у взаємодії між

державою та суспільством, що заважала протистояти тому. За таким принципом формувалася сучасна політична мапа світу.

Ознак подібних незалежних органів управління у XIX столітті набула організована злочинність в Італії, що в подальшому стала термінологічним описом тіньової діяльності з використання впливу та влади поза державою. Мафія – як мережа злочинних угруповань еволюціонувала з вільної спільноти захисників селян у структуру, організованість якої можна назвати зразковою.

Особливу увагу слід приділити самій проблемі криміналітету, адже його існування як соціально впливової групи забезпечується торгівлею забороненими товарами та відмиванням грошей. Жодна світова держава все ще не здатна створити механізм, який міг би не конкурувати зі злочинністю за використання можливостей або ж їх ліквідацію, а мати перевагу та повний контроль, який би унеможливив навіть потенційні ризики тіньової торгівлі та легалізацію відповідних доходів. Коли ж держава конкурує, але не здатна продовжувати боротьбу, організована злочинність захоплює владу та вплив, що раніше мала держава.

Взаємодія між державою та суспільством в період об'єднання Італії в XIX столітті переживала поворотний момент, що спричинив перехідний хаос та фінансову кризу. Цим розрізненням скористалися злочинні організації, що завдяки наданим послугам для суспільства здобули ресурси та авторитет. Тактикою терору гарантувалася непохитність влади мафії, а корумпованість державного апарату стала засобом отримання необхідного впливу.

Італійська мафія таким чином стала третім актором у взаємодії між державою та суспільством, бо отримала повноваження регулювати внутрішнє життя італійців, які вони самостійно надали. Організаційну структуру таких кримінальних кланів немає підстав вважати бюрократичною, однак в ній присутні ознаки вертикальної ієрархічності подібної до державної. Централізованість системи не співставна з будь-якими державними аналогіями, бо керівництво контролювало кожен дію своїх членів, прагнучи масштабувати

таким чином ідентичну владу на повноцінні громади, в яких ці представники мафій проживали.

Правове регулювання санкціоноване безпосередньо державою не діяло відносно мафії, по-перше, через високий рівень секретності, адже як носії влади вони заснували внутрішню «політику честі», практику нової ідентичності лояльності членству в мафії та абсолютного обов'язку мовчання. Така система підвищила рівень взаємодії всередині мафій та їхня взаємодопомога дозволила досягти ознак стабільності та цілісності, характеристик до яких прагне суспільство і донині. По-друге, інтегрованість у саму державу та виконанні аналогічних їй функцій. Мафія охороняла громадський порядок, сприяла вирішенню конфліктів та захищала власність. Дані клани не займалися виключним здирицтвом відносно підприємців, вони приймали економічно вигідні для себе рішення ще на етапі їх затвердження інститутами держави. Сприяла тому велика корумпованість цих структурних одиниць та конкретних державних службовців [62].

Жорстокість мафій неодноразово залишала їх у меншості, але це до останнього не заважало суспільству делегувати управління собою. Міфічна тотальність породила асоціації з всеохопленням дій мафії - страх застосування примусу яких перетворився на важіль впливу та соціальний детермінізм.

Мафія здобула ознаки не держави в державі, а стала власною державою, ставлячи за мету здобути тотожну їй владу. Насильницькими та терористичними діями італійські злочинні угруповання здобули вплив на державу та суспільство, що не порівнюється зі впливом держави та суспільства. Злочинці реалізували намір отримання сили національного значення.

Встановити постійний контроль не вдалося через протидію італійських законодавців, які почали активну фазу довгої «війни зі злочинністю», але держава та суспільство повинна постійно усвідомлювати потенційні ризики, які несе для їх взаємодії поява злочинного синдикату та зростання його підтримки.

Жодний прошарок суспільства не здатен витіснити державу. Будь-яка інституція буде набувати ознак держави, намагаючись замінити її, але

виключення держави зі взаємодії з суспільством не стане повністю можливим через її постійний статус та безальтернативність.

Джерелом втручання у взаємодію між державою та суспільством може бути внутрішньодержавне розшарування та бажання окремих владних груп замінити діючу верхівку влади більш досконалою. Такими носіями сили можуть виступати правоохоронні органи, військові структури та угруповання. Їх виконавча роль контролю за дотриманням юридичних норм та захисту держави, її інтересів може виходити за межі наявного підпорядкування, коли соціальна група здобуває ознаки мобілізованості через незадовільний стан реалізації особистих інтересів як відповідної спільноти та консолідуючого фактору наміру задовольнити власні амбіції. Так як держава використовує силові структури для сприяння забезпеченню внутрішньої та зовнішньої безпеки держави та суспільства, втрата виконавця дій призводить до дезорганізації та наслідкового падіння державної влади з кінцевим її захопленням.

Перезавантаження концепції взаємодії між державою та суспільством шляхом захоплення влади військовим керівництвом демонструють події 18 брюмера (9 листопада 1799 року), коли контроль над діяльністю Першої Французької республіки встановив Консулат на чолі з Наполеоном Бонапартом. Військовий генерал інтегрувався в цю взаємодію досить швидко, отримавши широкі повноваження від державного керівництва Франції.

Події 18 брюмера, на ряду зі звеличенням італійської мафії, мали особливе історичне підґрунтя, яке протягом років руйнувало стабільність відносин між державою та суспільством. Явищем цього розколу була Французька революція, яка тривала понад 10 років. Породжена нею політична нестабільність та радикалізація настроїв соціальних груп населення трансформувалися з очевидної проблеми в гостру кризу, яка потребувала швидкого вирішення. Таким чином ця ситуація створила логічний та послідовний ланцюг настроїв, коли сильне військове керівництво з імперськими намірами здатно було знайти позитивний відгук від суспільства та навести довгоочікуваний порядок. Державна влада як

інститут держави втратила здатність конкурувати з військовими, бо не могла впорядкувати той хаос, який спричинився.

Збройні сили є символом державного суверенітету та інструментом, на який покладені завдання до виконання, що є їх цільовим призначенням. Пряме підпорядкування діючому керівництву держави забезпечує контрольованість військових організацій та використання тих для вирішення актуальних задач. Однак, ця властивість може бути втрачена, коли залежність військових від держави стає все менш наочною та силові структури здобувають суспільно визнане право діяти самостійно в тому числі всупереч державі.

Військові не мають можливостей існувати автономно. Аби їх діяльність реалізовувалася, потрібне надання ресурсів з боку держави. Військові організації як окремий суб'єкт не виробляють жодних з цих ресурсів, а тому є повністю залежними від обсягів, що надаються. Розподіл ресурсів є одним зі способів держави задовольнити інтереси соціальної групи та втримати стабільну підтримку дій держави відповідною аудиторією.

Наполеон Бонапарт, здобувши довіру правлячого режиму, став командуючим Італійською армією з делегованими йому впливом та повноваженнями. Цей підрозділ за однойменною назвою виконував завдання на території Італійського півострова, де ситуація розвивалася в негативному ключі для французів. Загалом, Франція вела бойові дії одразу на декількох напрямках, що вже створювало передумови нестабільності та ризику крихкості держави. Пануючу думку в суспільстві про найгірше оснащення саме Італійської армії використав Наполеон, аби підкорити структуру військових та здобути їх визнання. Підкорення стосувалося протиставлення до держави, підсилення контрастності та провокування невдоволення ресурсною базою, яку надає держава. Вже на цьому етапі держава як суб'єкт управління почала втрачати контроль над виконавцем її завдань на регіональному рівні та владу здобула конкретна людина - суб'єкт, який виокремився з системного підрівня організації та використав комунікацію для розпалу ворожого ставлення до суб'єкта-конкурента.

Послаблення держави в очах військових було підтримано низкою тактичних та стратегічних перемог, які збільшили вплив молодого французького генерала. Вплив поширився в тому числі на представників державної влади, бо заперечувати створений авторитет Наполеона було б безсумнівною помилкою. Отримавши фактично статус суб'єкта управління на ряду з державою, Наполеон став переважати її владу, вплив та сферу відповідальності [54].

Суворі армійська організація виховує підпорядкування наявним правилам та забороняє будь-яке їх порушення, те, з чим військові повинні за своїм призначенням боротися. Той, хто створює ці правила у вигляді наказів, керує армією. Ставши суб'єктом управління, Наполеон Бонапарт поставив свої розпорядження вище за вказівки держави. Це призвело до здійснення військового перевороту, де надслабка держава не змогла чинити опір, а суспільство стало на бік військових. Взаємодія між державою та суспільством перетворилося на взаємодію між військовим керівництвом та суспільством, де перше згодом здобуло державну владу та замістило стару державу.

Такий процес здобуття визнання та знищення наявної державної влади можна розглядати у вигляді прикладу того, як використання невдоволення військових як силової структури та соціальної групи може масштабуватися до невдоволення всього суспільства.

Виокремлення цієї групи «радикальних реформаторів» з «організму держави» як учасника взаємодії було обумовлено високим рівнем структурованості й організованості, що дозволили досягти успіху. Це показник, від якого залежить впливовість та суспільна значущість конкретних соціальних груп чи їх асоціацій. На відміну від державної організації, суспільство найчастіше не демонструє подібної системності, що робить вірогідність появи прецедентів колективної дії низькою. Зазвичай сама держава створює законні механізми участі населення в діяльності влади через вибори, інститут представництва, референдуми тощо, чим задовольняє потребу суспільства в долученні до процесів ефективного управління.

Пасивність суб'єкта управління по відношенню до суспільства може створити передумови державних трансформацій, переходу до нового правлячого режиму, зміни політичного курсу держави та глибокої перебудови всієї системи. Коли держава не спроможна почути потреби та реалізувати відповідні інтереси, ігнорує інституціоналізовані засоби дії або ж перешкоджає створенню таких політико-правових інститутів, суспільство має можливість вчинити радикальні кроки з тимчасового витіснення діючого державного керівництва як учасника взаємодії з метою подальшої кардинальної заміни, що прийнято сприймати в сучасному науковому просторі як революцію. У такому разі не з'являється третій актор у взаємодії між державою та суспільством, останнє самостійно позбавляють державу права управляти, покращуючи рівень внутрішньої організації та беручи на себе рольове призначення визначити нового суб'єкта управління, який буде відповідати їх вимогам.

Суспільство здатне вжити відповідних рішучих дій лише у випадку досягнення високого рівня мобілізованості різних соціальних груп навколо колективних ідей, коли люди об'єднують зусилля та ресурси для реалізації спільних цілей. Колективна свідомість за існуючої держави не може обмежуватися виключно дотриманням загальноприйнятих правил та визнанням легітимності державної влади. У такий спосіб досягається той самий ефект, котрий передував створенню держави, що може описувати революційні процеси в державі як її переродження.

Створити високо організовану структуру суспільства заважає властиве людям піклування про особисті інтереси, що завжди виходять на перший план. Прояв зацікавленості в донесенні ідей через політичну участь мало коли поєднує в собі зусилля з захисту групових інтересів. Такий індивідуалізм та доданий до нього консерватизм мислення сприяють розвитку політичного нігілізму, що послаблює в перспективному вимірі суспільство. Попри це історії відомі унікальні приклади ступеня народної мобілізованості та організації суспільства, що відігравали ключову ролі в боротьбі за курс державної політики, докорінної зміни підходів та принципів [1, с. 72-73].

Беручи початок у динамічно зростаючій незадоволеності широких верств населення, революційна активність має особливі прояви непередбачуваного характеру, те з чим не в змозі впоратися беспорядна держава, що втрачає контроль. Взаємодія між державою та суспільством повністю зупиняється через нівельований обов'язок суспільства коритися державі як актору управління. Подальше поширення протестних настроїв, масштабування на залучення раніше неохоплених невдоволених соціальних груп, використання організованих та спонтанних дій, метою яких є руйнування існуючої системи влади, призводить до досягнення бажаного результату – повного переродження держави як учасника взаємодії з суспільством, пріоритети діяльності та цінності якої формують люди [22].

Американська революція – це особливий приклад мобілізації суспільства, що почався з постійних протестів та народних обурень з метою демонстрації та донесення вимог, фінальною точкою яких повинно було стати використання інституціоналізованих способів зниження суспільного напруження та задоволення потреб жителів Британської Америки. Пройшовши всі фази протікання революції, кульмінацією стала Війна за незалежність.

Колоністи як велика соціальна група на території Північної Америки мали ознаки повністю сформованого, а згодом і відокремленого, суспільства, тому можна розглядати їх лояльність та відданість Британській короні як рольову участь об'єкта управління у взаємодії з державою. Однак, право собою управляти повинно завжди підкріплюватися перевагами, які від того отримує суспільство, чим Велика Британія не тільки не опікувалася, а в повній мірі нехтувала, підсилюючи невдоволення прийняттям законів про надмірне оподаткування. Використовуючи мінімальний рівень структурованості суспільства, що потрібний для функціонування та виживання, колоніальні делегати використали формально визначені засоби для донесення своїх вимог як реалізацію відповідного права британських громадян. Попри це, колоністи отримали ще більшу законодавчу тиранію з одностороннім закриттям каналу

комунікації з державою, що представляв собою ведення перемовин. Це перетворило взаємодію з тої, що має ознаки співпраці, на протистояння.

Для консервативних у своїх поглядах та переконаннях британських громадян заразитися ентузіазмом від ідеї революції було чимось мало ймовірним. Жорсткі дії британської влади по відношенню до колонії поставили потребу в консолідації сил, аби протистояти навалі. Перед елітами, що взяли участь у Континентальному конгресі, стояв важкий вибір шляху дій в умовах обмеженої соціальної бази [7].

Популяризація ідей Просвітництва надихнула колоністів прагнути свободи та протистояти будь-якому посягання на неї. На перший план тогочасних мислителів Лока та Руссо постала ідея, що суспільство є джерелом влади, яка не належить королю за аналогією до його природного права. Держава створена щоб захищати природні та невід'ємні права людей, на що історично погодилось суспільство. Лідери колоніальних делегацій, що вже знаходились у стані припинення взаємодії з британською монархією, використали систему зв'язку подібно державі для того, аби поширити ці настрої боротьби за свободу. У той час сталася визначна публікація памфлета Томаса Пейна «Здоровий глузд», що спирався на ідеї зазначених мислителів та через просту зрозумілу мову за допомогою близьких до більшої частини населення прикладів, передав ідеологічні основи еліти. Широке розповсюдження маленької брошури спричинило стрімке зростання прихильників ідеї незалежності та що, згодом, було задекларовано в декларації незалежності 1776 року та досягнуто за результатами Американської революції [33].

Суспільство самостійно створює державу та має право обирати вектор її руху. Кожна боротьба за незалежність як колоній, так і внутрішньо структурних одиниць держави – це прояв волі суспільства самостійно визначати спосіб свого існування та ідентифікації. Суспільство як найбільша соціальна одиниця не є категорично визначеною та з плином історії її межі можуть змінюватися.

Не останню роль у Війни за незалежність відіграли військова підтримка Франції, Іспанії та Нідерландів. Історичне формування міжнародної системи

спричинило появу зовнішньої взаємодії між державами. Її розвиток привів до виникнення незмінної ознаки схильності до втручання в діяльність одна одної, не переходячи при цьому межі поняття війни. Це описує ще один приклад інтервенції у взаємодію між державою та суспільством. Іноземний вплив не здатен відігравати роль окремого учасника взаємодії, але зовнішні сили можуть впливати на темпи та ефективність взаємодії ненасильницькими методами. Крайньою формою прояву такого впливу є руйнування діючої державно-управлінської верхівки з метою встановлення лояльного до «стейкхолдерів» керівництва або втрата «крихкою державою» суверенітету. Проголошення незалежності не є кінцевим положенням державотворення, це постійний процес, що потребує від держави рішучих кроків та дій аби протистояти зовнішньополітичному впливу. Протистояння не обмежується міждержавними відносинами, цільовою аудиторією такого втручання є суспільство та найвразливіша сфера взаємодії з ним [51].

Підсумовуючи розгляд становлення фундаментальних впливів, розглянуті історичні події та отримані від їх дослідження результати вказують на комплексність та динамічність взаємодії між державою та суспільством. Категорією війни визначають як зовнішні виклики, що описуються міжнародними збройними конфліктами та видами ненасильницького впливу, так і внутрішньодержавні випадки прояву послаблення влади, впливу та відповідальності держави за відсутності сильного мобілізованого суспільства. Але не виключені і наскрізно протилежні ситуації, коли держава непомірно привласнює ресурси взаємодії та отримує опір та боротьбу з боку об'єднаних проти неї спільнот. Єднання проти спільного ворога є одним з можливих форматів реакції з боку суспільства. Важливою метою державної влади є своєчасне реагування на проблеми, що порушують взаємодію та погіршують систему зв'язку. Намір окремих соціальних груп із захоплення влади є винятково бажанням заміщення держави та здобуття тієї ж державної влади, з якою ці групи борються. Є наявною тенденція до полісуб'єктності, але її реалізація не представляється можливою. У взаємодії між державою та суспільством

неможливо створити інший суб'єкт управління, який був би здатен перейняти на себе всю функціональну роль та дозволити ефективно керувати об'єктом. Це вказує на постійність участі обох учасників взаємодії та довготривалу непорушність цього явища.

2.3. Загальна динаміка актуальних механізмів взаємодії між органами державної влади та суспільством

Світ не може існувати статично, людство живе в постійному русі, та зовнішні умови як подразники або ж мотиватори впливають на ступінь нашої активності. Особливість постійного руху людського життя має прояв впливу, також, на взаємодію між державою та суспільством. Попри перебування взаємодії в межах стабільного та передбачуваного правового простору, зовнішні умови представляють собою інший, більший за розмірами швидкозмінний простір, який складається з комплексу складних детермінантів. Як і сформувалося історично, це призводить до вимушеного постійного адаптування до наявних умов з урахуванням невизначеності майбутнього.

Зростання впливовості чинника інформації в сучасному суспільстві є логічним та послідовним процесом зміщення акцентів з виробничого до невиробничого способу забезпечення всеосяжного прогресу. Розвиток технологій ставить на перший план цінність знань, а не матеріальних засобів їх використання. Зростання обсягів інформації швидкими темпами висуває проблему перед суспільством у сприйнятті даних та їх інтерпретації, поступовому споживанні без перевантажень. У результаті це постає викликом для громадянина XXI століття. Не дивлячись на будь-які норми сприйняття, правила «інформаційної гігієни», опрацювання великих обсягів даних провокує стан інформаційного перевантаження, що може бути застосовано як до індивідів, так і до більших структурних соціальних одиниць [9, с. 5].

Системи зв'язку між державою та суспільством стикаються з проблемою інформаційного перевантаження, яке наносить шкоду в обидві сторони, значно

знижуючи ефективність управління та надаючи можливості до популяризації окремих паразитичних методів комунікації в тому числі в контексті ситуацій боротьби за державну владу.

Невід'ємною частиною держави є формалізованість внутрішніх процесів із забезпечення функціонування як один з елементів властивої їй бюрократії. Такий стиль роботи описує дотримання правил та процедур, що при обробці інформації, особливо у випадку її надмірності, чинить неоднозначний ефект на процес взаємодії з суспільством. Через це з'являється інертність державних структур, що заважає успішному та швидкому адаптуванню до будь-яких зовнішніх змін.

З одного боку, бюрократичний стиль не відрізняється швидкістю прийняття рішень, що вказує на проблему своєчасності в діях держави як загальний виклик у поліпшенні наданих послуг населенню. Попри це, надлишок інформації лише ще більше сповільнює внутрішньодержавні процеси, але подібна надмірна процедурність слугує заходом безпеки державної системи при її функціонуванні з сучасним інформаційним перевантаженням. Такий бар'єр не може описуватися як міцний, а значить може бути швидко подоланим.

З іншого боку, розглянутий недолік повільності в прийнятті рішень вказує на проблему неефективності держави. Дії держави можуть бути несвоєчасними або ж нереалістичними. Діяльність державного апарату у випадку інформаційного перевантаження буде зведено до двох можливих сценаріїв у його роботі та взаємодії з суспільством: нескінченна обробка інформації, що завадить вчасно прийняти рішення та запровадити дії, або необґрунтовані кроки, що не відповідають актуальній ситуації через неповне опрацювання даних державою перед вживанням заходів.

Надмірна бюрократизованість хоча й є негативною ознакою держави, однак, у випадку інформаційного перевантаження це може слугувати стримувачем, дія якого обмежена в кількісному обсязі інформаційного тиску. Загалом, сучасний прояв перевантаження для держави означає підвищені ризики для її паралічу як інструменту задоволення потреб та інтересів суспільства.

Комунікація між державою та суспільством через необмежено велику кількість інформації стикається з проблемою донесення відповідного змісту та появою явища непередбачуваності реакції та дій з боку отримувача через повільність та інформаційну конкуренцію з ознаками протистояння. Істотна частина прояву такої тенденції стосується каналу комунікаційного зв'язку, що направлений на суспільство.

Держава не є єдиним джерелом інформації, але протягом довгого часу не втратила своєї пріоритетності. Розглянута раніше концепція «третього зайвого» поширюється в межах інформаційного простору як єдино можливе місце для сучасних спроб прояву принципу полісуб'єктності. Окремі суб'єкти чи їх групи намагаються замкнути систему зв'язку на собі, таким чином утворивши конкурента або противагу для процесу державної комунікації, де головна роль належала б державі. Це збільшує кількість комунікаційних каналів та обсяги інформації, споживачем якої передбачається суспільство, а тому незалучений індивід, об'єкт управління, намагається опрацювати дані, отримані з різних ресурсів. Проте, володіючи занадто великим обсягом інформації, людина може виявитися неспроможною визначити яка з неї є важливою. Це потенційно може призвести до аналітичного паралічу, втрати часу й енергії на обробку непотрібної інформації, прийняття помилкових рішень та побудові не ефективного способу життєдіяльності з державою [27].

Боротьба за увагу спричиняє конкуренцію між державою та іншими генераторами інформації в комунікації з суспільством. Втрата лідерської позиції державою провокує розмиття ідентифікації суспільством себе як її творця, відбувається роз'єднання суспільства та держави, що сповільнює та ускладнює взаємодію між відповідними учасниками.

Небезпечним подразником для відносин між державою та суспільством є стрибкоподібний розвиток популізму протягом останніх років. Попри те, що такий паразитичний тип комунікації з суспільством існує давно, активне зростання його успішного використання є описом сучасного стану політичних комунікацій та необхідності держави долучатися до інформаційної конкуренції.

Суб'єкти комунікації, яким притаманний популістичний стиль, ставлять на меті звернення до прото- засад та основ держави, як до прикладу утопічного стану суспільства. А значить відбувається апеляція до потреби у захисті суспільства або ж його окремих соціальних груп, особливо націоналістичного контексту, потреби в об'єднанні суспільства навколо примітивного розуміння інтересів та викликів сьогодення. Основний зміст, який складає взаємодію між популістичними політичними силами та суспільством, це концентрація на зіставленні минулого та майбутнього, засудження останнього через його непередбачуваність. Поверненням до стабільного минулого критикуються помилкові дії держави в сучасності, що призводить до руйнування ідей ефективного управління суспільством для досягнення цілей розвитку.

Держава є виконавцем вимог, що ставить до неї суспільство. У цьому полягає зворотність комунікаційної частини моделі взаємодії між державою та суспільством. Державна влада повинна знайти шлях до рішення, який би дозволив за найменших втрат досягти необхідних показників або станів. Відповідно, цей шлях представляє собою результат складного аналітичного процесу з моделювання сценаріїв дій та рішень. Популізм маніпулює чутливістю миттєвості побажань суспільства та адаптує візію «мапи оперативних дій» до цих уподобань. Таким чином, надмірне спрощення видається за раціоналізацію, що дискредитує державу як суб'єкта процесу управління з втратою поваги з боку підсистеми, що керується.

Сучасне поширення популізму супроводжується не менш стрімкою медіатизацією. Змінюється рольове призначення медіа-комунікацій, що раніше розглядалися як з'єднуючі ланцюги між інституціями та громадянами. Нині, масові медіа набувають більшого впливу на суспільство, перетворюючись на засадничого актора сприйняття індивідом діяльності держави, замінюючи його безпосередній особистий досвід. Поширюваний контент популістичного наповнення в засобах масової інформації модифікує взаємодію суспільства з державою через створення потужних в більшості критично протилежних образів. Таким чином, зміщується акцент з обробки даних конкретних державних дій та

рішень на окремі сенси, в яких намагаються переконати політичні лідери через засоби масової інформації або ж медіа опосередковано. Суспільство менше сприймає в прямому значенні державний комунікаційний вплив, надаючи перевагу швидкому яскравому змісту популістичних статей та виступів, вбачаючи в тому власну спробу боротьби з інформаційним перевантаженням [13].

Людина, що постійно перенасичує себе дезінформацією, маніпуляціями фактами, нездоровим захопленням конспірологією, безперервно формуючи «альтернативну істину» дійсності, втрачає здатність до опору, критичного осмислення достовірності та важливості інформації, сприйняття стає поверхневим. Це ставить людину в становище об'єкта управління, влада над яким популістськими політичними суб'єктами може переважати над державним впливом [41].

Інформаційне перенасичення всіх сфер суспільного життя також впливає на неформальні комунікації всередині суспільства. Властивістю соціального життя індивіда стає його уповільнення через заміну «живого спілкування» віртуальними інформаційними джерелами. Наносячи якісну шкоду неформальним комунікаціям, особливо трансформується явище появи лідерів думок для зв'язку з державою, що осідають в соціальних мережах для більшого охоплення цільових аудиторій, але втрачають в той самий час репрезентативність трансльованої інформації через відрив від дійсності, що стає перепорою формування об'єктивної громадської думки.

Цифрова трансформація або цифровізація в тому числі інтегрується у суспільний порядок денний та вдосконалює взаємодію між державою та суспільством. Однак, це покращення має ознаки погіршення положення суспільства у взаємодії та набуття домінуючого положення державою.

Імплементація нових технологій може дозволити зробити систему державного управління більш гнучкою та контрольованою як внутрішньо, так і зовнішньо. Це в свою чергу сприятиме стабільності функціонування держави, бо автоматизовані процеси є достатньо прогнозованими для побудови конструкції

прогресивного державного управління, що підвищить ефективність виконання відповідних функцій. Завдяки перевагам електронних послуг можливо здолати нерівномірний доступ до взаємодії з державою з боку окремих соціальних груп та покращити моніторинг виконання рішень влади. Також, практика світової віртуальної єдності потенціалів допомагає врегулювати нерівномірний розвиток держав з огляду на переважно неспівставні соціально-економічні фактори, одночасно з тим поглиблюючи технологічний розрив.

Держава здобуває можливості управління ризиками інформаційного перевантаження та швидко обробляти частину інформації за рахунок оцифрування, а значить може збільшити обсяги збору та аналізу даних про громадян з метою підтримки високого рівня порядку та контрольованої організації суспільства, що не має нічого спільного з його мобілізацією. Чинники впливу та влади держави в перспективі розвитку технологічної складової вдосконалення мають тенденцію до зростання. Створення безпрецедентних важелів режиму тотального нагляду за рахунок науково-технічного прогресу дозволяє реалізувати межі всеохоплюючого контролю, де державний апарат, навіть будучи в меншості, зможе контролювати дії більшості громадян [53].

Держава відіграє провідну роль у становленні цивілізованих умов використання цифрових технологій, але не виступає при цьому джерелом цього прогресу. Актором, що виробляє технології для суспільства та держави та займається їх обслуговуванням, стають великі цифрові корпорації, які, завдяки виходу за межі однієї держави у своїй діяльності та впливовості, отримують статус транснаціональних у період цифрової трансформації суспільного порядку. Взаємодія між державою та суспільством з одного боку як отримувачами послуг та цифрових компаній з іншого набуває довготривалого статусу залежності, що описує появу влади централізованих міжнародних конгломератів як одна з ознак суб'єкта управління. Сфера діяльності таких міжнародних компаній не обмежується виключно ринком цифрових товарів та послуг, можна простежити постійне прагнення розширити сферу свого впливу [8].

Особливість транснаціональних цифрових корпорацій полягає в меті їх діяльності, особливо міжнародної. На відміну від інших потенційних учасників, які бажають втрутитися у взаємодію між державою та суспільством, такі компанії не вступають у протистояння з державою, змагаючись за владу, що в неї сконцентрована. Цифрові гіганти є обмеженими за національним характером лише щодо початкового капіталу та апарату здійснення управління, однак, їх міжнародна діяльність направлена на створення наднаціональних, наддержавних зв'язків за рахунок технологічної власності, що забезпечуватимуть розширення сфер влади, впливу та відповідальності.

Подібно до держави цифрові компанії зобов'язані забезпечити суспільний порядок, але в межах віртуального всесвіту, реагуючи на виклики кіберзагроз. Таким чином утворюється симулятивна модель взаємодії між державою та суспільством, де транснаціональні цифрові корпорації є трансцендентними учасниками через їх незалученість у безпосередні відносини, а значить перевершують як державу, так і суспільство в їх рольовому призначенні, маючи контроль над обома акторами взаємодії.

Вплив на сфери глобальної взаємодії вказує на набуття міжнародними корпораціями ознак наддержавних інститутів, які задають правила світового ринку та формують вимоги конкурентного середовища, в якому постійно знаходиться суспільство, обезцінюючи державу, що є відповідальною за відповідні сфери. Транснаціональні корпорації будь-якої сфери діяльності відрізняються від держав мобільністю, яка в той самий час не несе ризику для стабільності їх функціонування. Додатковою відмінністю є явище використання держав, їх сукупності за певною характеристикою з метою підвищення власної ефективності та конкурентоспроможності за рахунок отриманих від держав ресурсів [50].

Розгляд загальної динаміки актуальних механізмів взаємодії між державою та суспільством приводить до усвідомлення, що сучасні технології та спровоковані ними зміни в суспільних відносинах і життєдіяльності держави вносять нові стандарти буття, а традиційні інституції, здобуваючи більше

елементів здійснення контролю, регулювання поведінки та можливостей загалом, втрачають свою ініціативу і, як наслідок, суб'єктність учасника взаємодії. Перевантажені інформацією органи державної влади та суспільство не в змозі конкурувати з великими цифровими корпораціями, які цю інформацію виробляють та навчилися нею управляти, використовуючи для досягнення особистих цілей. Часто сучасна держава знаходиться в оточенні оманливих рішень через нерозуміння реальної ситуації, а суспільство все частіше страждає від паразитування популізму. У такий спосіб твориться новий порядок глобального існування, де споживання готової інформації без зволікань, прийняття миттєвих рішень може залишити процес нешвидкої взаємодії між державою та суспільством в минулому.

За результатами дослідження теоретичних аспектів забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни було розглянуто сутність явища взаємодії як системи закономірностей, історичне становлення засадничих впливів та загальну динаміку актуальних механізмів взаємодії між органами державної влади та суспільством.

РОЗДІЛ 3.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз сучасного стану взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні

Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Відповідно до класифікації така взаємодія між державою та суспільством ґрунтується на основі суб'єкт-суб'єктної моделі, що через захисні механізми обмеження суспільства на даний час має ознаки суб'єкт-суб'єкт-об'єктного типу [20].

Перебування України в стані війни змінило парадигму життя держави та суспільства. Цей перехід відбувся в декілька етапів, зміст яких прямо пов'язаний з театром та масштабом охоплення територій активними бойовими діями. Ієрархію державного апарату об'єднала потреба в усвідомлених рішеннях та діях відносно воєнної загрози забезпечення функціонування держави, суспільства та взаємодії між ними.

Російсько-українська війна за контекстом є спробою іноземної держави втрутитися у взаємодію між українською державою та суспільством. Як закладається теоретично, ця спроба пов'язана з бажанням порушити взаємодію, спричинивши витіснення діючого державного апарату насильницькими методами, аби зайняти його місце з метою задоволення інтересів власної держави. Наслідково, замінивши в такий спосіб владу, утворилося б колоніальне підпорядкування державі-агресору, яке несло б у собі виконання обов'язків на користь іншого суспільства. Чинення оборони та введення воєнного стану в Україні є відповіддю на акт воєнної агресії для уникнення хаосу та суспільного розпаду [10; 36].

На початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року явище фактичного виникнення глобальної небезпеки, що несе в собі повномасштабна війна, сприяли появі феномену активізації волонтерського руху як відповіді суспільства на частково несвоєчасні дії державної влади в забезпеченні потреб армії. Громадянин у бажанні не відчувати власну безпорадність у важкі часи через створенні обмеження долучається до всілякої допомоги, щоб підвищити обороноздатність держави.

Дослідження компанії Gradus Research, направлене на проведення спеціального опитування протягом 14-16 лютого 2024 року щодо участі громадян у благодійних або волонтерських зборах, вказує на зниження патерналізму всередині українського суспільства. Станом на лютий 2024 року 61% опитаних періодично або частіше долучається до добродійності. Суспільство демонструє постійне зростання участі, відчуваючи відповідальність перед самим собою. Так, станом на жовтень 2022 року цей показник складав 53%. Можна дійти висновку щодо відносно стабільної залученості громадян різної інтенсивності, що допомагає реалізовувати відповідальність, яка не має жодних юридичних зобов'язань, але усвідомлюється за фактичним становищем страху невизначеності, безпорадності держави в ресурсному забезпеченні оборони та налаштованості людей продовжувати боротьбу. Таким чином, обмежені влада та вплив тимчасово змінили свою сутність на значне зростання ресурсу відповідальності, яким охоче ділиться державна влада в часи функціонального перевантаження. Підвищення державницької самосвідомості та відповідальності суспільства перед наочною загрозою подальшого існування незалежної держави свідчить про остаточне формування політичної нації в Україні, що в свою чергу робить державу як суспільну інституцію сильною та стійкою до сучасних випробувань [44].

Сформований позитивний образ держави відіграв одну з ключових ролей в контексті об'єднання суспільства, армії, органів державної влади перед спільним ворогом. Збройний конфлікт у такий спосіб виконав свою інтеграційну функцію, утворивши доведений вже історично образ незламності держави та

суспільства, стійкості взаємодії до спроб її «знесення». Але подальша відносна нестабільність усіх сфер життя породила проблему критичної невизначеності майбутнього, що сприяло послабленню рольового призначення держави як учасника взаємодії з суспільством. Органи державної влади вимушені уникати створення актів внутрішньої конкуренції за владу в період ведення війни, тому використовують раніше розроблені та запроваджують низку нових превентивних заходів.

Збройні сили здобули та зберегли ключове значення для підтримки життєздатності держави як виконавці військових наказів з захисту державного суверенітету через необхідність реакції на скоєну військову агресію з боку російської федерації. У результаті стрімкого зростання кількості військових шляхом оголошеної постійно діючої загальної мобілізації відповідна соціальна група стала центральною структурною одиницею суспільства, а значить виконувати задоволення інтересів цієї групи стало неможливим без їх відкритого залучення.

З метою рівномірного соціального представництва введенням воєнного стану було надано особливу роль військовому керівництву в діяльності з управління державою. Їх залученість набула ознак глибинної інтеграції в процес державного управління згідно із частиною першою статті 3 Закону «Про правовий режим воєнного стану». Таким чином було перерозподілено владу між представниками державного апарату та військовим командуванням, аби налагодити співпрацю як єдиного суб'єкта управління [38].

Обмеженням влади військового керівництва є здійснення Президентом України повноважень Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, що встановлено статтею 7 Закону «Про Збройні Сили України». Попри залучення військових, президент як законно обраний глава держави виконує роль суб'єкта управління по відношенню до командування армією. Це, в свою чергу, допомагає координувати дії держави та військових, що не йдуть врозріз, а підтримують діяльність одне одного [37].

Інший фактор, що вказує на високий рівень впливу військових в Україні як одного з підсистемних елементів актора, здійснюючого управління суспільством, є значна підтримка та довіра до державного інституту Збройних сил України та створених добровольчих загонів. Згідно з результатами соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 січня 2024 року на тих територіях, що контролюються урядом України за умови відсутності активних бойових дій на них, рівень довіри відповідає показникам у 95% та 85% відповідно до кожного з інститутів [30].

Суспільство наділяє великою відповідальністю військовій структурі, бо вбачає в тому вихід із сформованого кризового становища та перспективи подальшого розвитку. Безпековий обов'язок завдяки соціальній пріоритетності в реальному становищі є співставним з сукупністю всіх інших типів державних зобов'язань. Однак, система розподілу відповідальності між внутрішніми рівнями суб'єкта управління не зазнала змін.

Ця довіра обґрунтована наявністю можливості використання воєнних тактичних та стратегічних успіхів на фронті як підтвердження рішучості, стійкості та наполегливості в суб'єктивному сприйнятті громадянами діяльності власної держави. Таке явище є показовим, адже динамічна ситуація на полі бою, що щоденно переживає зміни: перемоги та поразки, очевидно переважає над повільними здобутками державного апарату, який як і раніше залишається суб'єктом управління суспільством. Через що проблеми незадовільного ресурсного забезпечення стають наочним проявом державної неефективності.

Згідно до проаналізованого соціального опитування довіра до інституту Президента України визначена на рівні 64%, що на третину відстає від аналогічних показників Збройних Сил. Загальний рівень недовіри до державного апарату складає понад 75%. Такий опис ситуації є негативним через обумовлену цими показниками характеристику поваги суспільства, а саме її відсутність. Процеси в суспільстві мають ризик набути ознак неконтрольованості: зниження рівня правопорядку, посилення економічної кризи та підвищення соціальної

напруги – все, що описує неможливість взаємодії між учасниками через внутрішню напруженість у відносинах між ними [30].

Тенденція до змін рівня довіри до держави та його представників має окрему специфіку. Висока підтримка означає не тільки лише наявність пропорційної до неї поваги. Чим більше індивід підтримує державну владу або її окремі інституції, тим менше проявляє власну владу, вплив та відповідальність, повністю покладаючись на довірених осіб, яких самостійно цією владою фактично наділяє.

Так, виходячи з порівняльного аналізу даних аналогічного дослідження Центру Разумкова від третього кварталу 2021 року та першого кварталу 2023 року, рівень довіри до Президента України продемонстрував експоненціальне зростання у 47%. Даний соціальний інститут став відображенням значення війни як каталізатора об'єднання суспільства навколо спільної проблеми та пошуку ідеологічного лідера. Глава держави, який прийняв на себе повноваження цього лідера, став єдиним цілим з громадянами, таким чином суб'єкт-об'єктна взаємодія сягнула свого пікового значення інтенсивності. Суспільство готово було всіляко реалізовувати свої можливості як об'єкта управління на користь керуючого актора, заборонивши на рівні цінностей будь-яку суперечність [29].

Подальші зміни рівня довіри вказують на лінійну спадну тенденцію. Розчарування спричинено неможливістю швидкого досягнення цілей, які прагне реалізувати суспільство через свої неспівставні з реальністю бажання, стрімке зростання яких і спричинила влада як спосіб підвищення мотивації. У сукупності, держава отримала майже необмежену свободу дій та завищені очікування від суспільства, щодо забезпечення швидкого результату [30].

Обмеження суспільства в праві на здійснення прямої влади описано частиною першою статті 19 Закону «Про правовий режим воєнного стану», чим заборонені проведення виборів політичних представників усіх рівнів, всеукраїнських та місцевих референдумів. Крім того, частина законно обраних голів місцевого рівня може бути позбавлена повноважень шляхом створення в межах відповідної території військової адміністрації населеного пункту

(пунктів), голову якої призначає Президент України. Закладаються юридичні основи вимушеного ребалансування влади між державою та суспільством, що призводить до втрати суспільством своєї ролі як суб'єкта управління у час зростання контролю, примусу та впливу з боку держави [38].

Підвищення рівня патерналізму в суспільстві, що спровокований діями держави, є наслідком системної дестабілізації та розриву рівноваги у відносинах з суспільством. Створений запит на зовнішню організацію населення сприяв розширенню впливу держави та його втрати іншим учасником взаємодії.

Першочергово це забезпечило введення тимчасових обмежень на реалізацію конституційних прав і свобод. Воєнний стан є особливим правовим режимом, а значить адаптує цей простір до подразника у вигляді війни, обмежуючи фундаментальні права і свободи.

Особливість описаного становища підкріплена призупиненням дії деяких пунктів Конвенції з прав людини в Україні, що стосуються в тому числі можливостей громадянина впливати на державу. Про відповідні дії була повідомлена Рада Європи, останній раз у квітні 2024 року. Згідно з цим повідомленням, такими правами, які втратили статус постійного забезпечення державою до всіх громадян, є: право на повагу до приватного і сімейного життя, свобода вираження поглядів та свобода зібрань та об'єднання [19; 60].

Відступ від повного дотримання демократичних свобод описує деградацію правового простору демократичної країни як універсального інструменту захисту приватного та сімейного життя громадянина від неочікуваного втручання держави. Межі здійснення контрольної функції суб'єктом управління зростають, держава все ретельніше модерує поведінку суспільства, аби та відповідала необхідним передумовам достатнього безпекового забезпечення. Держава вживає низку компромісних рішень подібно даному, для уникнення диверсійної діяльності, зокрема в контексті прослуховування телефонних розмов, приміщень та порушення таємниці листування, включаючи використання засобів віртуальних комунікацій. З одного боку, це може сприйматися, як нівелювання конфіденційності особистого життя, що має

негативний контекст у збільшенні впливу на суспільство та підвищує рівень соціальної напруги індивідуально між громадянином та державою, однак, з іншого боку, відсутність протидії ворожій діяльності на превентивному етапі провокує зростання вірогідності прояву саботажів, тероризму, шпигунства та поширення ворожої пропаганди.

Абсолютна свобода слова, також, може стати причиною швидкого поширення дезінформації та пропаганди. Як реакція на це, держава обмежує свободу вираження думок для підтримки високого рівня інформаційної гігієни. Вплив суспільства полягає в можливостях вільного обміну ідеями та узагальненої оцінки діяльності та рішень інститутів держави, що може бути використано в подальшому плануванні. Введення відступу не створює умовної межі свободи висловлення, держава не нав'язує дотримуватися певних поглядів. Але за високої інтенсивності та щільного насадження низки інформаційних наративів це ймовірно перетвориться на акти маніпуляції необхідністю цензури, що можуть розцінюватися, як прояви репресивного порядку взаємодії між державою та суспільством. У разі надання свободи слова з умовою недопущення критичного прояву будь-якого з явищ: необгрунтованої цензури чи вільного поширення дезінформації, та підтримки балансу в цьому контексті, вплив суспільства на державу набуває максимальної ефективності, позбавлення такого права неодмінно його послаблює.

Соціальна єдність дає змогу підвищувати впливовість суспільства. Демократичний режим використовує можливості для об'єднань та зібрань як засіб до фізичної консолідації соціальних груп та встановлення міжгрупових зв'язків. Однак, загроза неможливості державою забезпечити високий рівень громадського порядку за умови виходу зібрань за межі правового середовища може утворити істотні ризики для діяльності самої держави, через що та постійно працює над можливостями оптимального врахування суспільних інтересів, яке б давало змогу уникнути безладів та заворушень. Війна є дестабілізацією, а, отже, мусила б бути недопущена поява інших інцидентів з поглиблення пережитої нестабільності. Підкріплюючи це небезпекою, що несе в собі подібне скупчення

людей як потенційна ціль супротивника, держава вводить на правовому рівні заборону проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій. У цьому випадку це є мінімізацією ризиків, але значно більшою мірою це обмежує можливості суспільства до використання ресурсу впливу.

Системи зв'язку між державою та суспільством, також, знаходяться в середовищі війни - інформаційної. Ворог використовує пропаганду як метод залякування та поширення недовіри до взаємодії з державою. Це стосується як національного, так і міжнародного рівнів. Суспільство постійно оточено дезінформацією, яка ставить на меті підірвати сталу інформаційну політику держави зсередини. Для того використовуються всі можливі канали комунікації, пропаганда шириться в Інтернеті, соціальних мережах, різних типах засобів масової інформації. З цією метою ворогом активно проводяться інформаційно-психологічні операції орієнтовані на різні соціальні групи українського суспільства. Шляхом підривання безперервної взаємодії росія намагається досягти докорінного зниження суспільством підтримки дій держави, таким чином позбавивши її розглянутої влади та впливу. Безвідповідальність та беспорядність, заснована на закритості окремої інформації, використовується для її викривлення та зображення критичних недоліків, які уповільнюють взаємодію, заважаючи комунікації між її учасниками через недовіру між ними.

Україна намагається формувати інформаційну політику та комунікацію з суспільством, що заснована на відкритості та усвідомленій потребі надання своєчасної публікації інформації. Прозорість у комунікації є запорукою протидії недостовірним даним. Додатково, держава чітко сформулювала джерела інформації: неформальні, політичні та ЗМІ, які, на її думку, транслюють події без спотворення та маніпуляцій. Збільшені темпи взаємодії між державою та суспільством вказують на зростання довіри до офіційних інформаційних каналів державних публічних діячів та окремих «лідерів думок». Дезінформація має дуже обмежені можливості до успішного прояву завдяки стратегованій державній комунікації [32].

Однак, наявний також і підвищений рівень контролю до відправників інформації з боку держави, який це поширення фейків унеможливило. У своєму звіті про дотримання прав людини у світі в розділі про Україну Державний департамент США описує прецеденти втручання в діяльність ЗМІ, комунікаційну політику опозиційних політичних партій та лідерів думок. До прикладу, розглянуто національний телемарафон «Єдині новини» як про-владну лінію репортажів про події війни, що створює продукт для споживання більшістю населення під безпрецедентним контролем інформаційного порядку денного. Контроль провокував акти самоцензури, щоб інформація була сприйнята громадськістю в тому числі як дієві соціальні міфи, що підвищували патріотичні настрої, а росія не мала можливостей вчинити маніпуляції нею на користь своєї пропаганди. Держава досить категорично обмежувала ЗМІ та окремих журналістів, що, на її думку, підривали суверенітет та територіальну цілісність країни. Згадано та описано реалізовані негативні кампанії у соціальних мережах щодо журналістів-розслідувачів, які критикували діяльність представників державної влади. Обмежена свобода вираження поглядів має свій прояв в тому числі в контексті державної комунікації, особливо в формуванні сильних інформаційних посилів, що не можуть бути поставлені під сумнів [52].

Підрив суспільного порядку через воєнну агресію змусив працювати державний механізм на грані своїх можливостей для того, щоб не допустити колапсу, ймовірність якого була на момент лютого 2022 року непорівняно високою. Описані події збільшили авторитет Збройних Сил та добровольчих загонів, авторитетних волонтерських організацій, створивши необхідність в окремому визнанні їх інтересів та потреб. Значна кількість рішень була прийнята з метою мінімізації ризиків, які створює надання свободи дій та рішень суспільству. Взаємодія між описаними учасниками набула ознак наявності більшої відповідальності держави, яку та без проблем поділила з суспільством, привласнивши собі збільшену владу та вплив. Знецінення меж контролю та обмеження свободи призвело до зменшення впливовості та можливостей здійснення влади суспільством. Непропорційний розподіл ресурсів вказує на

поширення де-факто суб'єкт-суб'єкт-об'єктної взаємодії, що залишається де-юре суб'єкт-суб'єктною. Зміни в інформаційному середовищі, так само як і в правовому, сприяють досягненню сильних позицій держави перед світовою спільнотою та суспільством під тиском збільшення нагляду та регулювання, але з певною загрозою для принципу об'єктивності при формуванні внутрішнього інформаційного простору.

3.2. Основні шляхи з оптимізації моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні

Взаємодія існує, коли її учасники є чітко визначеними акторами: виокремлена система управління, наявний об'єкт, над яким воно буде здійснюватися. Посилення контролю держави в умовах сталої демократії та наслідкова втома суспільства від знаходження в стані соціального невдоволення може перетворити взаємодію на профанацію в її суспільному сприйнятті. Визначені межі об'єкта управління буде втрачено через неготовність окремих груп у складі керованого надавати право собою управляти суб'єкту взаємодії доти, поки в суспільстві не виникне бажання замінити недієздатного учасника. Використання сили та примусу, порушення меж правового середовища, здійснення актів самосуду для збереження постійного стану або кардинального перезавантаження відносин між державою та суспільством є недопустимим для будь-кого з її учасників в умовах кризового становища через війну.

За результатами проведеного дослідження запропоновано розробити стратегію, що дозволила б оптимізувати наявну взаємодію, зупинивши тенденції укорінення суб'єкт-суб'єкт-об'єктної моделі. Виключно демократичний шлях розвитку України здатен покращити як роботу самої держави, так і суспільства в багатьох важливих областях діяльності [40].

На першому плані в такій стратегії обов'язкові дії, що направлені на покращення ресурсного забезпечення діючих військовослужбовців, їх соціального, політичного та економічного становища. Високий рівень довіри до

Збройних Сил України вказує на необхідність задоволення потреб військових як на загальний запит усього суспільства. Синергетична робота державної влади з військовими потенційно може знизити ризики прояву соціальної дезінтеграції.

Рішення з оптимізації моделі взаємодії повинні бути направлені на вирішення актуальних викликів у контексті: штучно створеного пасивного суспільства, ослабленої та позбавленої права діяти опозиції, залежних ЗМІ без об'єктивного висвітлення подій.

Усі з означених проблем прямо чи відносно спровоковані посиленням контролю з боку держави. Здійснений контроль направлений на дії, поведінку та рішення, а не на порядок як такий. Забезпечення порядку є результатом ретельного регулювання, що позбавляє суспільство та окремі групи ініціативи у власній активності.

Направлення контролю на порядок та зменшення недоцільних обмежень у діях для суспільства в цілому, опозиційних сил і засобів масової інформації може дозволити знизити соціальну напругу та покращити функціональні характеристики держави в її обороноздатності та адаптованості до непрогнозованих обставин.

Відносна лібералізація повинна супроводжуватися управлінням ризиками, аби уникнути погіршення положення держави у стані війни. Послаблення покликані бути обґрунтованими та враховувати користь, яку вони несуть для взаємодії між державою та суспільством.

Здійснення контролю зобов'язано мати фундаментальну основу у його рівному застосуванні до всіх категорій суспільства. Не може бути допущено виокремлення окремих привілейованих груп, що мають ознаки незалежності. Рівність повинна бути забезпечена як до всіх соціальних ідентичностей, так і до різного майнового положення. Аналогічну політику організаційного порядку державі необхідно впроваджувати відносно внутрішніх структурних рівнів. Усі державні інститути знаходяться у збалансованому правовому середовищі, яке б значення для функціонування держави вони не мали, жоден з них не має права ставати вищим за суспільство, що надало їм дані повноваження.

Контроль, що не має загальної ознаки у застосуванні, та його очевидно не справедливий принцип пом'якшення, є передумовою поживлення конкуренції між зацікавленими у володарюванні ресурсами влади та впливу групами.

Діюча програма державної комунікації передбачає виховання принципів інформаційної гігієни, що здатні в майбутньому розвинути в суспільства навички захисту від пропаганди. Мають бути визначені конкретні часові рамки використання жорсткого контролю українського медіа-простору для того, щоб повернути стратегічно важливе для розвитку значення ЗМІ як зв'язульного елементу між державою та суспільством, а також і центральної ідеї вільних медіа як громадського інструменту суспільного контролю за діями влади.

Держава повинна сприяти розвитку плюралізму думок, що поширюються в засобах масової інформації та не суперечать національній безпеці та окремим тезам сучасного сприйняття поняття українського суверенітету. В умовах війни необхідно залишити цензурування інформації виключно в інтересах оборони, але не органів державної влади. Довготриваюча одностороння подача поглядів сприятиме недовірі до її джерела, а значить утворить запит на альтернативні джерела інформації. Це має ризики стати підґрунтям для зростання обсягу охоплень ЗМІ, що представляють інтереси окремих впливових бізнесменів, політичних сил чи навіть держав, але не асоціюється з самою українською владою.

Напрацювання стратегії державної комунікації включає в себе системну боротьбу з проявами популістичних сил та змістів. Наявний рівень високої політичної поляризації сприятиме різкому зростанню популярності політиків, що готові використати «важкі часи» для маніпуляції інформацією. Стратегія повинна включати в себе формування сприйняття суспільством встановлених норм та обмежень як залежних від умов воєнного стану та тих, що не перевершують утворені виклики і не зловживають ними [55].

Прояв терпимості державних інститутів та їх діячів до об'єктивної критичної оцінки є обов'язковою умовою повернення до суб'єкт-суб'єктної моделі взаємодії. Рішення держави можуть викликати як підтримку, так і

спротив, відповідно до того виправляються недоліки та встановлюється курс до стабільності. Можливість держави сприймати внутрішні проблеми в профільних інститутах, що в тому числі описуються журналістами-розслідувачами, та вчасно їх виправляти є компенсаційним заходом для позбавленого влади та впливу суспільства.

Попри наявні заборони на проведення політичних виборів, обрані представники не повинні зневажати рівнем соціальної підтримки. Будь-які обмеження, що до громадянина вчиняє держава, реалізуються та дотримуються виключно за поваги до ініціаторів прийнятих змін. Діячі, що втратили підтримку суспільства, мають ризики бути виключеними з процесу взаємодії, бо легітимність їх рішень буде поставлено під сумнів. Уникнення цього можливо за подібної до передвиборчої кампанії роботи з потенційним електоратом, врахування інтересів якого для досягнення поставленого результату від прийнятих рішень є одним з найбільш значних.

Інструментом фіксації волевиявлення суспільства щодо своїх представників у владі може стати, також, створення уряду національної єдності як ефективний запобіжний захід, направлений на управління розбіжностями, що виникають при прийнятті стратегічних рішень. Такий спосіб організації державної влади повинен сприйматися як розв'язання проблеми необхідності пошуку рішення тимчасового або постійного характеру для уникнення узурпації влади на період дії воєнного стану. Уряд національної єдності, сформований з представників усіх парламентських партій, має можливість підкреслити силу демократичних інститутів, що беруть початок з народовладдя [58].

Ще одним способом компенсації позбавленого влади та впливу суспільства може стати оновлення механізмів участі в управлінні державою. Такі заходи покликані забезпечити зворотність, що є обов'язковим фактором державної комунікації демократичного режиму. Влада не проектує рішення моносуб'єктно, а враховує ставлення цільових соціальних груп та спільнот. Можливості участі можуть мати вигляд як громадських слухань та обговорень, так і залучення до постійно оновлюваних громадських дорадчих груп.

Україна протягом 2020-2024 активно працює над створенням та розширенням функцій онлайн-сервісу державних послуг «Дія», що стало новим рішенням здійснення зв'язку між державою та індивідом через використання засобів електронної комунікації. Цей зв'язок представляє собою ланцюговий елемент взаємодії, який можливо використати вже зараз як майданчик для швидкого здійснення впливу суспільством, що неможливо б реалізувати фізично за нинішніх умов. Побудований бренд «Держава в смартфоні» сприяє повазі і довірі громадян до сервісу та здатен охопити широкі маси населення для реалізації індивідуальних «можливостей участі» всередині додатку, таким чином сприяючи рівномірному залученню.

«Дія» повинна зберігати значення національного цифрового продукту, створеного Міністерством цифрової трансформації України за моделлю, яка виключає будь-яке збереження даних та використовує інформацію з державних реєстрів. Для уникнення появи ефекту «третього зайвого» у взаємодії між державою та суспільством ключовим рішенням є вироблення та обслуговування незалежного від будь-яких зовнішніх компаній та корпорацій продукту.

У підсумку, з метою покращення моделі взаємодії між державою та суспільством в умовах війни в Україні владі та політичним партіям необхідно бути готовими не концентруватися на старій моделі взаємодії та удосконалювати її за наданням можливостей для цього. Людям властиво єднатися навколо спільних проблем, тому держава не повинна відділяти суспільство від себе для того, щоб здійснювати наскрізний контроль за поведінкою громадян. Примус може бути виключно потенційно-розглянутим засобом для уникнення виходу за межі правового середовища. Комплексне вирішення проблеми надмірного контролю, компенсація можливостей для набуття влади та впливу, позбавлення засобів масової інформації упередженості, обмежене відновлення темпів демократизації та робота над інструментами електронної взаємодії з державою є запропонованими стратегічно-важливими рішеннями з оптимізації, які мають задовольнити актуальний на сьогодні запит у стабільній роботі державного сектору та безперервної взаємодії суспільства з ним.

ВИСНОВКИ

Згідно з темою проведеного дослідження з забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни, було досягнуто основну мету дослідження шляхом вирішення всіх виокремлених завдань. Гіпотеза роботи про необхідність створення стратегії покращення забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни як інструменту зниження рівня соціальної напруги та об'єднання суспільства навколо вирішення спільних викликів сьогодення була підтверджена. Результати дослідження дозволили сформулювати низку висновків.

По-перше, точкою відліку початку дослідження взаємодії є виникнення перших держав. Праці науковців різного напрямку ставили за мету запропонувати таку ідеальну модель взаємодії, яка б дозволяла державі виконувати своє функціональне призначення, а суспільству отримувати ті самі блага у вигляді порядку та захисту. Підвищена зацікавленість до створення новаторської концепції породила велике різноманіття поглядів, які описують перехід від надання пріоритету «сильної руки» держави до контексту взаємної діяльності як громадян, так і держави, направленої на досягнення спільних цілей. Ефективність взаємодії, як характеристика її забезпечення, є актуальним викликом для науковців, тому дана тема досліджень залишається в фокусі уваги багатьох іноземних та українських вчених і сьогодні.

По-друге, фундаментальним поняттям дослідження є забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством. На основі проаналізованих понять, визначено, що забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством представляє собою реалізацію комплексу дій, які сприяють збереженню стану постійної єдності в роботі над вирішенням спільних проблем та викликів між консолідованими формально визначеними організаціями державних службовців та системою взаємопов'язаних соціальних груп, спільнот та інститутів за використання влади, впливу та відповідальності.

По-третє, ціннісну характеристику результатів кваліфікаційної роботи забезпечено відповідністю принципам єдності логічного та історичного,

об'єктивності, плюралізму думок, неупередженості, загального розвитку, термінологічному та системному принципам. Застосовано теоретичні, комплексні та емпіричні методи: системний аналіз, порівняння, класифікацію, історичний метод, узагальнення, когнітивне моделювання, багатомірний статистичний аналіз, формалізований метод аналізу офіційних документів, ретроспективний аналіз та логічний синтез.

По-четверте, сутність взаємодії між органами державної влади та суспільством представляє собою діяльність в межах управління, де обидва учасники мають особливе рольове призначення як суб'єкта та об'єкта взаємодії. Визначається це розподілом ресурсів влади, впливу та відповідальності між державою та суспільством. Комплексний та постійний зв'язок забезпечує укладена система передачі інформації - державна комунікація. Класифікацію моделей взаємодії складає: суб'єкт-суб'єктна, суб'єкт-об'єктна та суб'єкт-суб'єкт-об'єктна моделі. Кожна з моделей функціонує у правовому середовищі, що гарантує її нормативне регулювання. Ефективна взаємодія між державою та суспільством дозволяє гармонізувати складну систему їх взаємозалежності.

По-п'яте, висвітлення історичного становлення засадничих впливів через призму війн різного характеру дозволило дійти висновку, що збройним конфліктам властиво розділяти суспільство та державу або ж навпаки безумовно єднати. Полісуб'єктність неможлива в межах їх взаємодії, наміри її реалізації є лише бажанням заміщення меншістю діючої державної влади. Аналіз подій 18 брюмера (9 листопада 1799 року), розквіту італійської мафії ХХ ст. переконує в тому, що наміри до втручання у взаємодію мали окремі соціальні групи, метою яких було здобуття влади. Ситуація, що стала передумовою розгортання Війни за незалежність США довела, що джерелом державної влади є саме народ, а значить, навіть будучи об'єктом взаємодії, суспільство здатно вимагати та створювати таким чином сприятливі умови існування, самостійно визначаючи курс розвитку. Становлення Швейцарії доводить, що неможливість досягти цієї мети індивідуально об'єднує політичні одиниці проти спільного ворога, запускаючи таким чином процес національного державотворення.

По-шосте, новий порядок глобального існування з ознаками загальних бажань до споживання готової інформації та необхідністю прийняття швидких рішень без зволікань є відповіддю на переживання злободенної проблеми інформаційного перевантаження. Взаємодія між державою та суспільством як повільний процес може залишитися через це в минулому, ще й створюючи великі ризики для появи вразливих форм комунікації, як-от до популізму. У такому разі великі транснаціональні цифрові компанії, що здатні автоматизовано виробляти та використовувати на свою користь інформацію, мають потенціал стати не заміниками державної влади, чого історично намагалися досягти деякі суспільні інституції, а творцями нової утопічної системи організації життя суспільства, виносячи державні утворення за дужки.

По-сьоме, сучасний стан взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни в Україні відрізняється знеціненням меж контролю, обмеженням свободи та феноменальним єднанням суспільства, держави та Збройних сил. Такі дії є відповіддю на крихкий стан державного апарату, спричинений початком повномасштабного вторгнення. Однак, це призвело до зменшення впливовості та можливостей здійснення влади суспільством.

По-восьме, оптимізація моделі взаємодії між органами державної влади та суспільством можлива шляхом укладання стратегії, яка б вирішувала внутрішні суспільні виклики, поставлені перед державою. Стратегія повинна передбачати вирішення проблеми надмірного контролю, компенсацію можливостей участі та позбавлення засобів масової інформації упередженості. Подальший розвиток інструментів електронної взаємодії може стати співставною альтернативою втраченим ресурсам влади та впливу.

Підсумовуючи отримані результати, забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни є одним з фундаментальних обов'язків обох описаних учасників. Сильна держава та сильне суспільство не здатні існувати окремо один від одного, а тому мусять постійно впроваджувати стратегію заходів, які слугуватимуть каталізаторами об'єднання та узгодженого реагування на будь-які виклики, особливо в умовах війни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Г. Шпак. 4-те вид. Київ : Наш Формат, 2024. 624 с.
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012. 366 с.
3. Берроуз Г. Демократія: від теорії до практики : підручник. Київ : Гнозис, 2018. 278 с.
4. Бобровський О. І. Використання кібернетичного підходу в організаційній модернізації органів публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. №10. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1801> (дата звернення: 24.05.2024).
5. Богачев Р. М. Сучасний суспільний розвиток: динаміка, ритміка та архітектоніка. *Право та державне управління*. 2015. №4 (21). С. 111-116.
6. Бугакова О. В. Технологія організації взаємодії педагогічного колективу загальноосвітнього навчального закладу з батьками : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 298 с.
7. Вільховий Ю. В. Ідеологічна боротьба в США у роки Війни за незалежність. *Історична пам'ять*. 2014. № 30-31. С. 154–163.
8. Вінник О. Цифровізація в ракурсі державної економіко-правової політики. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №8. С. 61-70.
9. Дубов Д. В., Ожеван М. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2010. 64 с.
10. Дуцяк І. З. Причини російсько-української війни першої третини ХХІ ст. як джерело реформування безпекової політики ООН. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022) : historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 1421 p.
11. Енциклопедичний словник з державного управління / ред.: Ю. В. Ковбасюк, В. П. Трощинський, Ю. П. Сурмін ; уклад.: Ю. П. Сурмін

- та ін. Київ : Національна академія державного управління при Президентіві України, 2010. 820 с.
12. Енциклопедія державного управління / ред.: Ю. В. Ковбасюк, В. Князев, І. Розпутенко. Київ : Національна академія державного управління при Президентіві України, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління. 748 с.
 13. Заславська О. О., Посвітак О. А., Налімова В. В. Новий популізм як технологія політичного маркетингу політичних партій. *Актуальні проблеми політики*. 2022. №69. С. 65-73.
 14. Зимовець Р. Дві концепції суспільного договору і специфіка правової моралі. *Філософська думка*. 2015. №1. С. 101–115. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/72> (дата звернення: 24.05.2024).
 15. Карпенко О. О., Миронова О. В. Проблеми комунікації влади і суспільства як виклик для держави. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. №1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1944> (дата звернення: 24.05.2024).
 16. Кісіль З. Р. Основи управління : посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 232 с.
 17. Козинець О. Г., Остапенко А. І. Платон та Аристотель про державу і право: порівняльна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. № 89. С.37-41.
 18. Козюбра М. І. Загальна теорія права : підручник. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.
 19. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серпня 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 24.05.2024).
 20. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 24.05.2024).

21. Коць Т. А. Лінгвософія війни і миру в інформаційному просторі сьогодення. *Культура слова*. 2019. №90. С. 132-149.
22. Кравець Г. Еволюція поняття «революція» в політичній теорії: від виникнення до сучасного розуміння. *Політичний менеджмент*. 2012. №1-2. С. 43-49.
23. Куракін О. М. Теорія та історія держави і права. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2013. № 3 (41). С. 10-15.
24. Ладонько Л. С., Новікова Н. Л., Мірко Н. В. Основні аспекти комунікаційної взаємодії органів державної влади з громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1618> (дата звернення: 24.05.2024).
25. Лебедєва О. В. Співвідношення держави та права: теоретико-правовий аналіз. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць*. 2010. № 2 (6). С. 127–130.
26. Лисяк О., Соколкін В. Основи теорії держави : навч. посіб. Харків : Укр. держ. ун-т залізн. трансп., 2019. 124 с.
27. Максимова Н. Ю., Красілова Ю. М. Вплив воєнного стану на інформаційне навантаження особи. *Габітус*. 2023. №47. С. 121-126.
28. Миськів Л. Поняття системи державних органів як суб'єктів реалізації інклюзивної освіти в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2020. №4. С. 163-167.
29. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади, довіра до соціальних інститутів (лютий–березень 2023р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-liutyi-berezen-2023r> (дата звернення: 24.05.2024).
30. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.). *Центр Разумкова*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do->

- sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r (дата звернення: 24.05.2024).
31. Парахонський Б. О. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
 32. Патлашинська І. В. Сучасна російсько-українська інформаційна війна: завдання, методи та особливості використання. *Регіональні студії*. 2022. №28. С. 84-87.
 33. Пилипишин П. Формування ідей індивідуалізму у філософії права Джона Локка. *Юридичний вісник*. 2021. №1. С. 49-55.
 34. Подковенко Т. О. Індивід, суспільство і держава: грані співвідношення у концепції Томаса Гоббса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 194-198.
 35. Попов С. Наукова парадигма суб'єкт-суб'єктного управління в умовах сучасного континууму. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2010. № 43. С. 166–175.
 36. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 10 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
 37. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII: станом на 23 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
 38. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII : станом на 18 травня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
 39. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, Пр. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя : ЗДІА, 2016. 606 с.

40. Реньов Є. В. Шлях України до консолідованої демократії: проблеми, перспективи та світовий досвід. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2021. №64. С. 381-385.
41. Свідерська О. І., Була С. П. Популізм як стратегія політичної маніпуляції масовою людиною в епоху постправди. *Регіональні студії*. 2021. №24. С. 18-23.
42. Сингаївська І. В., Архипчук І. В. Особливості дослідження взаємодії та ділового спілкування в колективі фінансової служби організації. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2022. №3-4 (27). С. 142-148.
43. Соціологія : навч. посіб. для студ. ус. спец. денн. форм. навч., що вивч. «Соціологію» / О. В. Горпинич та ін. Київ : ДУТ, 2019. 235 с.
44. Спеціальне дослідження до 2-ї річниці повномасштабного вторгнення. *Gradus Research Company*. URL: <https://gradus.app/uk/open-reports/ukrainians-donate-more-amid-fatigue-uncertain-duration-war/> (дата звернення: 24.05.2024).
45. Теорія держави і права : підручник / Ю. А. Ведерніков та ін. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, «Ліра ЛТД», 2015. 471 с.
46. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров та ін. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
47. Терзі О. С., Заставська Л. Ю. Політико-правові погляди Ш. Монтеск'є. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. №4. С. 110-113.
48. Турянський Ю. І. Формування інституту прав людини доби Середньовіччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2019. Вип. 24. №6. С. 83-87.
49. Цельєв О. В. Способи впливу права на державу. *Наукові записки. Юридичні науки*. 2014. Т. 155. С. 14-17.

50. Шкурят І. В. Транснаціональні корпорації у процесах глобалізації та їхній вплив на національні уряди: організаційно-правовий механізм. *Право та державне управління*. 2020. № 1 (1). С. 13-17.
51. Шуляк С. В., Щолокова Г. В. Іноземні військові інтервенції як феномен міжнародної політики. *Науковий журнал «Політикус»*. 2021. №4. С. 110-116.
52. Bureau of democracy, human rights, and labor. 2023 Country reports on human rights practices: Ukraine. URL: <https://www.state.gov/reports/2023-country-reports-on-human-rights-practices/ukraine/> (дата звернення: 24.05.2024).
53. Harari Y. N. 21 Lessons for the 21st Century. Random House, 2018. 368 p.
54. Job E. 18 Brumaire: the context and course of a coup d'État. *napoleon.org. The history website of the Fondation Napoleon*. URL: <https://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/18-brumaire-the-context-and-course-of-a-coup-detat/> (дата звернення: 24.05.2024).
55. Kendall-Taylor A., Nietsche C. Combating populism. *Center for a New American Security*. URL: <https://www.cnas.org/publications/reports/combating-populism> (дата звернення: 24.05.2024).
56. Khuong M., An N., Doanh T., Tri L., Phuong, N & Thanh, T. The impact of legal environment on business success through the practices of corporate social responsibility. *Management Science Letters*. 2020. № 10(13). pp. 3033-3040.
57. Logarušić D. Methodological principles as elements of scientific research work. *LAW - theory and practice*. 2021. №2. pp. 43–53.
58. Mapuva J. Government of national unity (GNU) as a conflict prevention strategy: case of Zimbabwe and Kenya. *Journal of Sustainable Development in Africa*. 2010. Vol. 12 No. 6. pp. 247-263.

59. Musto M. *The Marx Revival Key Concepts and New Critical Interpretations*. Cambridge University Press, 2020. pp. 92-107.
60. Notification of partial withdrawal of derogation JJ9614C Tr./005-325 dated 8 April 2024. URL: <https://rm.coe.int/0900001680af4532> (дата звернення: 24.05.2024).
61. Özpolat G. A negative sociology of the state: Thinking the state with Pierre Bourdieu. *İçtimaiyat*, 2023. № 7(2). pp. 659-674.
62. Sergi A., Vannucci A. Protection and Obedience. Deviant Masonry, Corruption, and Mafia in Italy. *Deviant Behavior*. 2023. №44(9). pp. 1349–1367. DOI: <https://doi.org/10.1080/01639625.2023.2190001>
63. Smith G. H. State and society. *Libertarianism.org | Exploring the theory and history of liberty*. URL: <https://www.libertarianism.org/columns/state-society-part-3> (дата звернення: 24.05.2024).

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Голод Олександр Олександрович, студент 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «публічне управління та адміністрування» освітньо-професійна програма «публічне управління та адміністрування», адреса електронної пошти oleksandr.holod.ua@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Забезпечення взаємодії між органами державної влади та суспільством в умовах війни» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) Голод О.О.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) Кас'яненко Д.В.